

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

FJERDE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

Dr. phil., Sognepræst.

FØRSTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDL. G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1889—91.

Universitetskirken i Faxe og dens Præster.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Naar vi betegne Faxe som Universitetskirke, da er det for strax at antyde, hvad der særlig har henledet Opmærksomheden paa denne Kirke, og hvorfra de Efterretninger, vi have om den, især stamme. Dermed skal dog ikke være nægtet, at Faxe Kirke kan have haft en betydningsfuld Historie, inden den kom i Forbindelse med Københavns Universitet. Tvertimod er der forskjellige Ting, der tyde derpaa, ikke blot den anseelige Kirke med sine ejendommelige Kalkmalerier, der fremstille Johannes Døberens Historie i fire store Billeder, der efter Dragterne at dømme ere fra det 15de Aarhundrede¹⁾, men ogsaa de betydelige Ejendomme, denne Kirke besad, hvilke vidne om, at Kirken i Middelalderen har været Gjenstand for megen Gavnildhed, skjønt vi ikke mere kjende Givernes Navne.

I sit Kalkbrud havde Faxe fra gammel Tid en Herlighed, der middelbart og umiddelbart er kommen Kirken til Gode²⁾.

---

¹⁾ En Notits om disse Malerier, af Prof. J. Kornerup, findes i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1888, S. 129—30.

²⁾ Jvfr. Brasch, Vemmetoftes Historie I, 10. Senere viste det sig, at Kalkbruddet ogsaa kunde blive til Byrde for Beboerne, som

Den Omstændighed, at »Alfarvej« fra Kjøge til Vordingborg den Gang gik over Faxe, hvor der fra gammel Tid var Krosted¹⁾, samt at Tingstedet for Faxe Herred var i Sognet, og at saaledes jevnlig mange Mennesker samledes der, kunde under middelalderlige Forhold ogsaa blive til Kirkens Gavn. Her skal saaledes blot mindes om den Bestemmelse i Christiern II's saakaldte gejstlige Lov eller Loven for Landet, at for de Bøder, der ydes af dem, der gjøre Ulyd paa Tinge, »skulle opholdes 3 Messer om Ugen, Gud til Lov, udi den Kirke, som næst ved Domhuset er liggende«, ligesom ogsaa at Dommeren bør høre Messe, førend han sætter sig til at høre Sager, en Skik, af hvilken vi ogsaa finde Spor efter Reformationen, idet der i alt Fald paa enkelte Steder her i Landet holdtes Prædiken, før Tinget aabnedes²⁾.

Skjønt Faxe just ikke hører til de Lokalteter, om hvilke rigelige Efterretninger ere os levede fra Tiden før Reformationen, kunne vi dog oplyse, at forskellige Klosters have haft Ejendomme her i Sognet, saasom Sorø Kloster, Agnete Kloster i Roskilde og Maribo Kloster³⁾. Sorø synes imidlertid ikke at have sat Pris paa at have saa fjerntliggende Besiddelser og fik dem derfor ombyttede med andre mere nærliggende Ejendomme.

---

da Frederik II, efter 31 Debr. 1581 at have befalet Ejler Grubbe paa Kongens Regning at købe den meste Limsten, der var at bekomme i Faxe, til at brænde Kalk af, som skulde anvendes til Bygning paa Antvorskov — samtidig lod udgaa Befaling til alle Kannike-Vicarie-Kirke-Provste- og Præstetjenere i Faxe og Omegn om hver at kjøre et Læs Limsten fra Faxe til Antvorskov (Sjæl. Tegn. XV, 1-2, og Topogr. Saml. i Rigsarkivet).

¹⁾ Bruun, Danske Saml. 1. R. IV, 356. Naar der i P. Christensens Almanak under 21 Maj 1595 siges: »Princeps (Chr. IV) Faxoviam transivit« (Kirkh. Saml. 3. R. II, 521), saa mindes vi derved om Landevejen gennem Faxe.

²⁾ O. Nielsen, i Danske Saml. IV, 354—5.

³⁾ Scr. Rer. Dan. IV, 482. 502. De ældste danske Arkivregistraturer III, 276. 281. IV, 279.

Roskilde Bispestol havde ret anseeligt Jordegods i Faxe Sogn, der tilsammen udgjorde en »exactio«, der kaldtes Faxelen. I Faxe Herred havde Bispestolen desuden Hovedgaarden Tureby, hvorpaa der sad en Lensmand¹⁾.

Kronens Besiddelser i Faxe stamme formodentlig især fra Valdemar Atterdags Tid, da Fru Christine af Løve, Hr. Niels Andersens Efterleverske, 1348 maatte afstaa alt sit Gods her og mange andre Steder i Landet »for Brøde og Sager, som hendes Forældre havde dem forbrudt mod Kongen og Kronen²⁾«

Til Kronens Besiddelser hørte ogsaa Faxe Kirke. Da det gjaldt om at skaffe Midler til det nyoprettede Universitets Bestaaen og Fremgang, var det, at Kong Hans den 24de Juni 1492 skjænkede denne Kirke særlig til Underholdning for en Doktor i den canoniske Ret, som følgende Gavebrev viser:

Wi Hans met Gudz nade Danmarckes, Norges, Wendes oc Gottes koning, vdualt koning till Swerige, hertug vdi Sleszwig oc hertug udi Holtzsten, Stormarn oc Ditmarchsen, Greffue vdi Oldenburg oc Delmenhorst, Gøre alle witterligt, at vppa thet at thenne Vniuersitas, som wor kære Herre Father koning Crestiern, hwes siæl Gud nade, begyndte oc funderede udi Købendehaffn, maa i thet mene besthes bestandelse bliffue wit syn fwlde macht, oc vppa thett at Doctores, som læse skulle i kirkelogen fore studentes, skulle wære thes welwillegere till at læse oc arbejde fore thee personer, som søghe till for^{ne} studium, haffue wii aff wor synderlighe gunst oc nade, oc effther wort elskelige Rigens Radz Rad vnt oc giffuet, oc met thette wort opne breff vnne oc giffue oc incorporere wor oc kronens kirke i Faxe at wære oc bliffue till ewigh tiid till for^{ne} Vniuersitatis nytte og behoff, togh met swo skæll, at for^{ne} kirke annammes till for^{ne} Studii

1) Scr. Rer. Dan. VII, 123. De ældste danske Arkivregistraturer III, 638. Danske Mag. IV, 360.

2) De ældste danske Arkivregistraturer I, 128.

behoff, nar thet besth skeep kan vden then persons forfang som ther nw pa thenne thid ret sogne præst ær till. Oc then Doctor, som læss in jure canonico, han skal læse hwer dag fore meddagh oc skal haffue, emeden han læss, for^{ne} kirke, oc haffue oc nyde Renthen aff kirken till siith behoff, oc skicke ther en capellaen till, som Guds thieniste holder i kirken oc gør sognefolket then redhe oc thieniste, them bør at haffue, effther som tilbørligt ær. Oc Vniuersitas skall skicke then doctorem till atlæse in jure canonico, som best beqwem oc nytte ær ther till. Oc then, som swo tilskickes oc haffuer for^{ne} kirke, han skall wære oss oc kronenn til thieniste, nar behoff giøriss, oc wi hannem tilsighe. Oc skede thet swo, thet Gud forbiwde, at forscreffne Vniuersitas i noget tilkommeligh tiid ey bleffue wit macht, tha beholde wii oss, wore arffuinge oc efftherkommere, koninger vdi Danmarck, fuld macht for^{ne} Faxe kirke strax atannamme igen oc komme till oss oc kronen igen swo frui, vbewaret oc vbehindret, som her til wæret haffuer. Datum in castro Haffnensi die Johannis baptiste, Anno Domini Millesimoquadringentesimonagesimosecundo. Nostro sub signeto.

Ad mandatum Domini Regis proprium¹⁾.

Dette Brev, hvorved det Forhold mellem Universitetet og Faxe Kirke er grundlagt, som, om end under forandrede Forhold, har bestaaet indtil denne Dag, modtog den 23de April 1530 følgende Stadfæstelse af Kong Frederik I:

Wii Ffrederich met Gutz Naade Danmarces, Vendes oc Gottes Konning, wtuualdt konning tiil Norge, Hertug i Sleswiigh, Holsten, Stormarn oc Dytmerskenn, greffue i Oldenburg oc Delmenhorst, Giøre alle witterligt, at ffor oss wor skicketh oss elskelige mester Matz Perssen sindicus vniuersitatis Haffnensis met eth wor kære Herre broderss, hogborne førstis konningh Hansses, salig met Gud, obne beseglede permentz breff, vnder wort hæle hengende signetæ i alle

¹⁾ Original paa Pergament (fortrinlig bevaret) i Konsistoriets Arkiv, Pakken 114. Seglet er affaldet.

mode vforfalsket, swo lydendes: [Her er ovenstaaende Brev fuldstaendig indfoert]. His visis et auditis sigillo nostro ad causas lucide protestamur ex Slalasia die Georgii Martyris Mdxxx. Teste Nicolao Arntfeldt Justiciario nostro dilecto¹⁾.

Ved Kong Christian III's Gjenoprettelse af Universitetet fornyedes i Fundatsen af 10de Juni 1539 Bestemmelsen om, at Faxø Kirke med sit Mensalgods, der indbragte 40 Mark («Ecclesia Faxø cum bonis mensalibus, quæ sunt quadraginta marcæ»), skulde fremdeles blive ved Universitetet, idet denne og andre Kirkeindtægter, der vare arvede fra det gamle Universitet, nærmest synes at være bestemte til Underholdning for fattige Studenter²⁾, en Bestemmelse, som dog neppe altid er bleven overholdt.

Idet Universitetet fik Patronatsret til Faxø Kirke, blev Præsten sammesteds afhængig af Professorerne. Dette udtryktes saaledes i det oprindelige Gavebrev — idet den daværende Sognepræsts Ret dog forbeholdtes — at fremtidig skulde Professoren i Kirkeloven »nyde Renten af Kirken« mod at »skikke der en Kapellan til, som Gudstjeneste holder i Kirken og gjør Sognefolket den Rede og Tjeneste, dem bør at have«. Efter Reformationen blev, om ikke strax saa dog senere, Forholdet dette, at Præsten gav en aarlig Afgift eller Pension til Universitetet, men saa forøvrigt selvstændig oppebar Embedets Indtægter. Han var altsaa ikke mere Kapellan for en bestemt Professor, og betegnes heller ikke som saadan.

Jens Povlsen er den første Præst, vi kjende, efter at Faxø Kirke var henlagt til Universitetet. I et af ham og flere i Aaret 1499, Søndagen efter Helliglegemsdag, udstedt Sognevidne betegner han sig som »Præst og Kapellan i Faxø«³⁾, hvor da Udtrykket »Kapellan« bestemt antyder den Forandring

¹⁾ Orig. paa Pergament med det kgl. Segl, i Konsistoriets Arkiv, Pakke 114.

²⁾ Cragil Annal. ed. Gram., Addit. p. 121.

³⁾ Rasmussen, Optegn. om Gisselfeld. S. 473—4.

i Præstens Stilling, som var indtraadt efter Kirkens Henlæggelse til Universitetet. Vistnok er han den »Hr. Jens i Faxe«, som i et Sognevidne fra Spjellerup, dat. S. Stephansdag 1508, omtales som den eneste udensojns Mand, der havde Ret til at drive Svin paa Vemmetofte Skove¹⁾.

Det er ikke bekjendt, hvor længe Hr. Jens Povlsen har været i Embedet. Efter ham er maaske kommen en Hr. Jakob. I en gammel Fortegnelse over Præsterne i Faxe findes nemlig følgende Notits: »H. Jørgen N. 1544, qui putatur primus pastor; men for hannem var H. Jacob, som siden bleff kaldet til Roholte Sogn, der han bekiendte sig til den Augsburgiske Confession, relicto pontificio, cui addictus fuerat hactenus²⁾«. Om denne Hr. Jakob savne vi dog ellers Efterretninger. Men det er jo ret sandsynligt, at hans indskrænkede Kapellanstilling i Faxe kan have bevæget ham til at flytte til det ellers mindre Roholte Kald, hvorpaa en saadan Byrde ikke hvilede.

Jørgen Olsen var Præst i Faxe 1534 og siden i en Række Aar. I hans Tid er altsaa Reformationen foregaaet; men hvorledes — derom savnes Efterretninger. Han er ellers mest bekjendt ved sine Bestræbelser for at sikre Faxe Kirkes Ejendomme mod de Angreb, Hr. Mads Eriksen Bølle af Tureby gjorde paa samme. Den nævnte Ridder havde siden 1505 været bispelig Lensmand paa Tureby, og han beholdt, ogsaa under de ved Reformationen forandrede Forhold, Lenet til sin Død (1539), og hans Søn, Erik Madsen, efter ham til 1556. Da Universitetet efter 1531 var opløst, synes Hr. Mads Eriksen at have anset Lejligheden for passende til at tilegne Lenet Højhedsretten eller »Herlig-

¹⁾ Brasch, Vemmetoftes Historie I, 36.

²⁾ P. Muus's Catalogus past. Sieland. i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 2990. 4to. Wiberg har forstaaet ovenanførte Notits saaledes, som om Hr. Jakob i Aaret 1544 kom til Roholte, hvilket ikke er Mening. Har han været i Faxe, maa det have været før 1534, som det følgende vil vise.

heden« af Faxe Kirkes forholdsvis ret anseelige Tilliggende af Skov og Jordegods. — I den Anledning fik Præsten udstedt forskjellige Vidnesbyrd. Det første af dem skal her meddeles in extenso, de følgende i Uddrag:

1.

Wij effther^{no} Iøren Olssen, sogne presth till Faxe kircke, Hans Dieghen ibidem och Hans Ienssen i Faxe, wy kendes och gøre widerlicet for alle mett thette wortt obne breff, att aar efther Gudtz byrdh Mdxxxiiij then søndagh nesth for pintze dagh paa Faxe sogne steffne for oss och manghe Dannemend, som then dagh for^{no} sognesteffne søcthe, hederligh Dannemendh Oluff Brun i Stuberuppe och Iens Bunde i Houby i lonth lyudh spurde thennum fore blanth menighe sognemendh i for^{no} Faxe sogen, hurledis thennum widerlicet er eller till mynne kunde dragis om then skog, som legher till for^{no} Faxe kircke, om nogen haffuer hughet eller hughet ladhe i same skogh wthen theris mynne, som kircke werie ere jill same for^{no} kircke, och sameledes om ett kircke huss, som ligher hoss same kircke, om nogher andre haffuer leet same huss i leye wthen same kircke werie. Ther till att suare fram ginghe effther^{no} Dannemend, Tord i Juderup, Boo Laurissen i Tystruppe, Ingwer Drucken ibidem, Mattz Esbernssen i Faxe, Jepp Finde i Stuberup, Per Niclssen i Wallebo, Per Fodh i Wiuede, badhe thennum saa Gud tilhie(1)pe, att thennum well widerlicet er och wel tilmyne kunde drages i xl aar och mere, att inghen mandh beuarett segh mett same kircke skogh enthen mett hugh eller mett ollengeld eller i nogher andhre made, wthen the dannemend, som kirckeuerie ware till same kircke. Och samledes witnede the och, att ingen haffuer hafft mactt att lee same kircke huss i leye wthen same for^{no} kirckeuerie, som till er twende (?). Ther paa bedes for^{no} kirckeuere ett sogne witne wit xij trofaste dannemendh, som ere Iens Tygessen i Huerløze, Per Ienssen i Wiuede, Jepp Iude i Houby, Anders Olssen ibidem, Christiern Smedt i Faxe, Iens Mortenssen i Houby, Hemingh Perssen i Wallebo, Anders Sørenssen ibidem. Huilcke xij

dannemend alle endrectelighen witne paa theris rette tro, siel och sandhen, att sa gick och foer, som for^{uit} staar i alle made. Till ydermere witnessbyrd ere wore indsegl tryct her nedhen for thette wortt obnebreff. Datum wt supra.

Orig. paa Papir med Spor af tre Segl, i Konsist. Arkiv, Pakken 99.

2.

Jørgen Olsen, Sognepræst til Faxe Kirke, Niels Madsen i Faxe og Hans Jensen ibid. gjøre vitterligt, at Aar 1535, Søndag næst efter Martini Episcopi, paa Faxe Sognestevne for os og menige Dannemænd, som den Dag Sognestevne søgt havde, var skikket Jens Bunde i Houby, Kirkeværge til Faxe Kirke, der spurgte sig for blandt menige Sognemænd, hvad dem vitterligt var om den Tilliggelse og Ejedom, som ligger til Faxe Kirke, om nogen havde befattet sig med forskr. Kirkes Tilliggelse udi deres Forfædres Tid, andre end Præst, Kirkeværge og Sognemænd. Hertil svarede tre Mænd: at dem ret vitterligt er og til Minde drages 40 Aar og mere eller nogen Mands Minde, som nu bygger og bor i Faxe Sogn, at der var aldrig Ridder eller Riddermands Mand, som sig befattede med noget af Faxe Kirkes Ejedom af at sætte eller i at sætte, Skovhug, Oldengjæld, eller nogen anden Del, end [med] forskr. Præst, Kirkeværge eller Sognemænds Villie og Samtykke, før end nogen Tid „forleffuit“ at strænge Ridder Hr. Matz Eriksen vældede sig til at annamme og oppebære Gaardfæstning og Oldengjæld, desligeste Skovhug, hvem han yndtes, imod forskr. Kirkeværges og Sognemænds Samtykke. — Herpaa udstedtes samme Dag et Sognevidne af 12 Mænd i Faxe Sogn.

Orig. paa Papir med Levninger af tre paatrykte Segl. I det første danner Navnet HER IVRGEN OLSEN Omskrift om et Bomærke. Konsist. Arkiv, Pakken 99.

3.

Hierick Tyrickssen i Hyllede, Tingfoged til Faxe Herreds Ting, Anders Ingversen i Lestrup, Hans Degn i Faxe

gjøre vitterligt, at Aar 1537¹⁾ den Torsdag næst for Fabiani et Sebastiani mødte paa Faxe Herreds Ting fornumstig Mand Jens Ingemarsen i Tystruppe, der har været 4 samfælde Ting efter Loven og ilet og kærret paa Faxe Kirkes Vegne, at der ulovlig hugges i Faxe Kirkes Skov uskjellig og uredelig, og der udover haver ladet gjøre vor kgl. naadige Herres Forbud over al Faxe Kirkes Skov, baade over Strandskoven og Vester-skov hos Nyruppe Mølle, at hvosomhelst, der findes brødig udi efter denne Dag, han lide der Skade for efter vor kjæreste naadige Herres Reces og Ordinans. Herpaa udstedtes samme Dag et Tingsvidne.

Orig. paa Papir med tre paatrykte Segl i Konsist. Arkiv, Pakken 99.

4.

Jørgen Olsen, Sognepræst til Faxe Kirke, Niels Madsen i Faxe, Hans Jensen ib. gjøre vitterligt, at 1539 Søndag næst efter Michaelis paa Faxe Sognestevne for os og mange Dannemænd, som den Dag forskr. Sognestevne søgt havde, var skikket fornumstig Mand Niels Persen i Tystruppe, Kirkeværge til forskr. Kirke, stod inden Sognestevne og spurgte sig for blandt menige Sognemænd, som da tilstede vare, om der nogen ret vitterligt er [og] drages til Minde, om den Uret og Skade haver nogen Tid været klaget eller kærret, som strænge Ridder Hr. Mads Eriksen til Tureby haver gjort Faxe Kirke paa sin Tilliggelse og Ejedom. „Da fremginge disse efterskr. Dannemænd, Tord [i] Juderuppe, Mads Esbernsen i Faxe, Jens Mortensen i Houby, og vidnede og tilstode og bade dennem saa Gud hjælpe, at dem ret vitterligt er og ret drages til Minde, at forskr. Kirkeværge til Faxe Kirke, paa den Tid var, og ærlig og velbyrdig Mand Mads Eriksen bleve saa forligt og omdragne paa Turebygaard, at paa det forskr. Kirkeværge og menige Sognemænd ej skulle klage for samme Sag, da lover forskr. Hr. Mads Eriksen forskr. Kirkeværge, at han ej aldrig (!) ydermere efter denne Dag [vil]

¹⁾ Tallet ser nærmest ud, som Mdxviiij; men udenpaa Brevet staar: Anno Mdxviiij.

befatte sig med noget af forskr. Kirkes Ejedom, som er Gaardfæstning, Oldengjæld eller Skovhug eller anden Del, lidet eller meget, i nogen Maade.“ Derpaa fik Kirkeværgen et Sognevidne af 12 Dannemænd.

Orig. med tre paatrykte Segl i Konsist. Arkiv, Pakken 99.

5.

Jørgen Olsen, Sognepræst til Faxe Kirke, Jens Bosen i Faxe, Søren Olsen i Houby gjøre alle vitterligt, at Aar 1547 den Søndag næst for Johannis Baptistæ paa Faxe Sognestevne var skikket Jeppe Jyde i Hovby og spurgte sig for iblandt menige Sognemænd, om det var nogen vitterligt, at den til Faxe Kirke liggende Jord og Skov, som Ingver i Strandhoved har i Brug, nogen Tid har været brugt uden til Kirkens Nytte, eller om nogen har haft samme Jord og Skov i Hævd eller Brug uden deres Minde, som have været Værger til samme Kirke. Dertil at svare fremginge 4 Dannemænd, der vidnede, „at dem vel vitterligt er og vel til Minde, at 46 [Aar] forledne, paa den Tid at gamle Per Nielsen, som boede i Vallebo, var Kirkeværge, da havde han samme Jord og Skov i Værge og i Hævd og Forsvar paa Kirkens Vegne, da lod han hugge i samme Skov baade Lim, Ved og anden Del til Kirkens Behov; ingen Mand klagede eller kærede eller forment ham at bruge [samme Jord og Skov] til Kirkens Nytte og Gavn. — Derpaa begjærede og fik Jep Jyde et Sognevidne.

Orig. med tre paatrykte Segl i Konsist. Arkiv, Pakken 99.

Som det følgende vil vise, naaedes dog ikke Hensigten med disse Vidnesbyrd; imidlertid synes Hr. Jørgen Olsen dog at have gjort sin Pligt. Et Spørgsmaal er det derimod, om han ogsaa gjorde det i et andet Forhold. Vi lægge ikke saa megen Vægt paa, at der haves et Vidne fra 1553 af Faxe Herredsting, om at Præsten i Faxe, Hr. Jørgen, har hugget i Lave Brocks (til Vemmetofte) lodskiftede Skov

til en hans Bondegaard i Faxe¹⁾; thi der kan have været omstridte Ejendomsforhold, som vi ikke kjende. Derimod vare Professorerne lidet tilfredse med ham, fordi han længe undlod at betale den »Pens«, som tilkom Universitetet. I det akademiske Konsistoriums Forhandlingsprotokol læses under 16. Decbr. 1550: »Hr. Jørgen fra Faxe var tilstede, anklaget for, at han imod Universitetets Villie en Tid lang havde tilbageholdt den Afgift, som han ifølge sit Kollatsbrev var pligtig til aarlig at yde Universitetet. Da han imidlertid gjorde Vanskeligheder, blev Sagens Afgjørelse udsat«²⁾. At han ikke er falden tilføje, ses deraf, at Universitetet udtog Stevning til Landemodet 1553 imod ham og et Par andre Præster, »fordi de sidde overhørige og ikke ville give den Del, de ere pligtige, af Universitetets Sogne«³⁾.

Paa Landemodet, hvor tvende Professorer, D. Albert Knoppert og M. Niels Hemmingsen, mødte paa Universitetets Vegne, gik Sagen Hr. Jørgen imod, og han maatte tage et nyt Brev paa Faxe Præstekald, hvorved hans Forpligtelse til Universitetet vistnok er bleven betydelig skjærpet. Dette Brev lyder saaledes:

Vi efterskrevne Rector, Doctores og menige Læsemestere udi Kjøbenhavns Universitet gjøre vitterligt for alle, at vi have undt og i Leje ladet, og med dette vort aabne Brev under og udi Leje lader hæderlig og vellærd Mand, Hr. Jørgen Olsen, Sognepræst i Faxe, vor og Universitetets Sogn Faxe, som han nu haver, at nyde og udi sin Livstid beholde med Præstegaarden og alt, hvis Tilliggelse, Ager og Eng, og hvis andet det helst er, med saadan Skjel og Vilkaar, at han skal prædike og forkynde Sognefolket det hellige Evangelium og Guds Ord, og gjøre anden tilbørlig Tjeneste i Kirken og Sognet, som en ret Sognepræst pligtig er, bygge og forbedre Præstegaarden og hannem i gode Maade holde, og give os

---

¹⁾ Brasch, Vemmetoftes Historie, S. 74.

²⁾ Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. IV, 138.

³⁾ Danske Mag. 3. R. VI, 250.

aarligen af samme Sogn 10 Mark danske Penge betimeligen i Kjøbenhavn, til Paaske yde og betale skullendes. Item alle Mensalia, som ligge til Præstebordet i forskrevne Faxe Sogn, skulle efter denne Dag være og blive under Universitetet, og forneje os eller vores Formyndere paa vore Vegne til det Landgilde, Smaaredsel, Gjæsteri, Gaardsfæstning og anden Herlighed, undtaget hvis sædvanlige Arbejde og Tjeneste, som Bønderne efter gammel Sædvane pleje at gjøre til Præstegaarden, hvilket Arbejde forskrevne Hr. Jørgen her efter til Skjellighed nyde maa. Hvis forskrevne Hr. Jørgen herimod gjør og forskrevne Artikler ej holder, saa vi finder mærkelig Brøst, da skal dette vort aabne Brev være dødt og magtesløst, og vi skulle have Fuldmagt samme Brev igjen at kalde og forlene en anden Præstemand forskrevne Faxe Sogn, som forskr. Artikler holde og fuldgjøre vil i alle Maade. Til ydermere Vidnesbyrd trykke vi med Villie og Vidskab vores Universitets Indsegl neden paa dette vort aabne Brev, som er givet i Roskilde den 8de Dag Juni Anno 1553.

Nicolaus Hemmingius¹⁾.

De 10 Mark, som Hr. Jørgen havde maattet forpligte sig til aarlig at betale, ses han at have ydet i Regnskabsaaret 1555—6²⁾); men i de os opbevarede Universitetsregnskaber er det den eneste Gang, Hr. Jørgen findes anført som Yder. Kjede af hans Forsømmelighed udstedte Rektor, Professorer og menige Læsemestere i Kjøbenhavns Universitet den 20de Februar 1557 et Brev, hvorved de for Livstid overlod Stiftslensmanden i Sjællands Stift, Hans Barnekow til Birkholm, og hans Hustru, Fru Mette Oxe, Faxe Præstekalds Mensalgods («Universitets Gaarde liggende i Faxe Sogn»), mod at Landgildet indbetaltes til Universitetet, medens Barnekow beholdt Ægt og Arbejde af Bønderne. Tillige forpligtedes han til at gjøre sit til, at Hr. Jørgen betalte de ovennævnte 10 Mark; og naar Præsten døde, skulde

¹⁾ Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. IV, 61—2.

²⁾ Danske Mag. 3. R. VI, 256.

Stiftslensmanden være behjælpelig til, »at ingen skal trænges der ind i igjen imod Universitetets Villie og Samtykke¹⁾«. Naar der i Universitetets Regnskab for 1558—59 findes følgende Indtægtspost: »Af Faxe Kirke 16¹/₂ Daler 8 Skilling for dette Aar og for Restance af nogle Aar²⁾«, saa er det vistnok Landgildet af Mensalgodset, som derved menes. Hr. Jørgen Olsen maa være død inden Maj 1559, thi i det samme Regnskab findes som Indtægt indført »Legatum efter Hr. Jørgen i Faxe 1 Daler³⁾«. I Universitetets Fundats var nemlig bestemt, at der af enhver afdød Præsts Bøskulde ydes Universitetet 1 Daler.

Om Hr. Jørgen Olsen er for øvrigt at bemærke, at han 1545 forekommer som Provst i Faxe Herred⁴⁾, hvad han da vel ogsaa har været indtil sin Død. En Søn af ham var formodentlig Hr. Hans Jørgensen Faxe, der døde som Præst i Aagerup og Kirkerup⁵⁾.

Christiern Nielsen, der havde været Famulus hos Biskop Peder Palledius, blev Hr. Jørgen Olsens Eftermand⁶⁾. Ved sin Tiltrædelse maatte han den 5te Juni 1559 forpligte sig til aarlig at yde Universitetet 30 Mark og at afgive fri Befordring til Professorerne, naar deres Vej faldt til og fra Faxe⁷⁾. Afgiften blev saaledes betydelig forhøjet

1) Brevet er trykt efter en samtidig Kopi i Kbhvns Univ. Hist. IV, 77—8, men i Brevet er Præsten ved en Uagtsomhed kaldet Jørgen Mortensen, en Fejl, som fra dette Brev ogsaa har indsneget sig i D. Mag. 3. R. VI, 268. Originalen paa Pergament findes i Rigsarkivet, Voss. Saml., Faxe Hrd. Nr. 23, undertegnet: Christiernus Torchilli, Rector. Ogsaa her kaldes Præsten: Jørgen Mortensen.

2) Danske Mag. 3. R. VI, 267.

3) Danske Mag. 3. R. VI, 268.

4) Ny kirkehist. Saml. V, 141.

5) Ny kirkehist. Saml. V, 151. Marmora Danica I, 207. Wiberg I, 19.

6) Naar Wiberg mellem Hr. Jørgen Olsen og Hr. Christiern Nielsen har en Præst i Faxe af Navnet Hr. Christoffer, da beror det paa en Fejltagelse. Mulig har han været Kapellan.

7) Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. IV, 156—7. Brevet er medbeseglet af Dr. Peder Palladius, som Chr. Nielsen kalder »min kjære Herre»

(fra 10 Mark til 10 Daler), men til Gjengjæld beholdt den nye Præst Indtægten af Mensalgodset, som hans Formand havde maattet give Afkald paa 1553. Af Universitetets Regnskab for 1563—4 skal anføres følgende Indtægtspost: »Af Hr. Christiørn i Faxø af hans Pens 5 Daler. De andre bleve hannem iaar eftergivne for den Besværing, han havde af Landsknægte«. Senere i Regnskaberne findes Præsten anført som Yder af 10 Daler.

Fra denne Præsts Tid er der opbevaret følgende tvende Regnskaber for Faxø Kirke, der fortjene at meddeles, da de give god Oplysning om Kirkens Ejendomme.

1.

Jeg Peder Bylle thill Tureby, Kong. Matt^s befallingsmand offuer Sielandtz stiichtt, kiendis och gjør witterliigh mett thette mitt obnne breff, att ieg paa Konig^e Matt^s, min allerkereste nadige herris, befallingh haffuer medtt min tienere Jens Nielsen, stiichtt schriffuere y Sielandtt, ladiitt hørre Ffaxø kirckis regenskaff y Dalby fredaghen nest fore Paulj conuersionis dagh anno dominj 1563, offuer werendis heriittz prosthen, sogne presthen och naagle aff sogne mendene. Tha haffdhe kircken sin helle tiende beliighendes. Item haffuer hun en kalck mett sin diisk och ix lodt selff thill en anden kalck. Ffem støcker øgh. Item thesse epher^{no} gaardhe och iorder liighe thill Faxø kircke: En gaardtt y Wallebo, giffuer arlighen xxvij β. En gaardtt [y] Hooby giffuer iij β grot. En gaardtt ibid. giffuer xiiij β. En gaardtt y samme stedt giffuer iij β grot. En gaardtt ibid. giffuer xij β. En gaardtt y Mossebølle giffuer vj β. En gaardt y Strandhoffuitt giffuer xiiij β. Haffuer kircken itt smesteett, vrrt for viij daller. Et andiitt lydiitt stedtt mett naagle hamre och naagle thengher, som ther er schrifftt paa. En gaardtt y Faxø giffuer iij β grot. En iordtt y Ebbeskoffs marck giffuer xvij β. Item en iordt y Holthu giffuer viij β. En iordtt y Wallebo giffuer j løde marck. Item en engh paa Wallebo marck och en iordtt paa

---

og Superintendent*. Hans tidligere Forhold til Palladius oplyses ogsaa af et Brev fra hans Søn, der senere skal meddeles.

Huerløse marck och en engh wedtt Bondherødt, som degnen haffuer fri, och skyller hun en β grot. Item en iordtt och skough, som kallis Bønnolthe, skyller ν β . En koo, som¹⁾ kircken eyer, hun fru Idhe²⁾ ffor thett offuer tecke offuer predicke stollen x m $\frac{1}{2}$ vij β . En ko hues Mærdhe Jensis y Faxe haffuer och skall giffue thill lege aff hende, naar hun er tiidiigh, en m $\frac{1}{2}$. Item Jens Bossen bliffuer hand kircken skylliigh halffierdesindzthiuge marck och en skielling. Lauris Nielssen bliffuer hand kircken skylliigh halffattende marck och thuo skillinger. Och ther mett er kosthen, stollen och regenskaffuit bethalliitt och affquitt. Thette er stollens fforklaringe ephther regenskaffs lydelsse. Thill hues wiidnisbyrdtt lader ieg trycke mitt segnett her nedhen fore. Item ieg Jens Schriffuere kierlighen ombeder hederliigh mandtt Her Berthell y Dalby³⁾, heriittz prost y Ffaxe heriitt, som sadtt mett meg offuer samme reghenskaff, att hand och trycker sitt signett her nedhen fore. Datum vt supra.

Kircke werghe { Frans Nielssen.
Per Inghemerssen.

Orig. med to paatrykte Segl i Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 114.

2.

Anno Dommj 1584 then 26 dag Majj da bleff Faxe kirckis Regenskaff for Anno 82, 83 forhørt vdi Faxe, och tha bleff Frans Nielsen y Ebeschoff, som kirckeuergie hagde wærit, skyldig till kircken viij daller. Item kircken skyllig til Jep Snecker kirckeuergie xxj daller. Item Peder Oluffson kirckeuergie er skyldig til kircken xxxvij d. viij β . Bliffuer kircken H. Christen skyldig xj daller. Da hagde kircken thisse bøger: Bibliotheca noui Testamenti, det ny Testament,

¹⁾ »En koo som» er udstrøget.

²⁾ Fru Ide Munk til Nygaard, Enke efter Oluf Nielsen Rosenkrands til Vallø. Efter »hun» synes noget glemt, maaske: fick.

³⁾ Hr. Bertel Pedersen i Dalby og Tureby († 1564) er vistnok bleven Provst efter Hr. Jørgen Olsen i Faxe.

den ny Gradual, en Manual, M. Hans Thomissens Psalmebog, en gammel Gradual paa Pergament, en bog att skriffue kirckens Regenskaff wdj. Item tho hagle, then ene aff gyldenstycke, den anden aff røtt fløyell. En forgyllt kalck med sin disk, en huid kalck med sin disk. Tha hagde kircken disse effter^{ne} gaarde och iorde, som nu er indskriffuen, effther som tilforn gich thett rette gamle landgille, oc der till j alb. paa huer β effther Ko. Mai^s breffs lydelse. En gaard y Waldebo giffuer aarligen ij m $\mathcal{L}$ iiij β ; en gaard y Houby, Hans Persen yboer, giffuer aarligen ij m $\mathcal{L}$ iiij β ; en gaard ibidem, som Niels Frandzøn yboer, giffuer aarligen ij m $\mathcal{L}$ iiij β ; en gaard ibid. som Iffuer Frandsøn yboer, giiffuer aarligen xviiij β ; en gaard ibid. som Jep Nielsøn yboer, giffuer arligen j m $\mathcal{L}$; en iord, ligger till Niels Skowgaard i alle thre Marckene, giffuer aarligen xviiij β ; en gaard y Faxe giffuer aarligen ij m $\mathcal{L}$. Thuende vonger vid Strandhoffuit, som Niels Jensen bruger, skylder aarligen xviiij β ; tuende iorde ved Ebeskow, som Frantz Nielsen bruger, skylder aarligen xxiiij β . Item naagen iorde paa Tystrup, Juderup, Houby, Vallebo oc Faxe fange er vid xviiij tønner auere iord, j pund bygland, x eller xij less eng, oc tuende heste, haffuerom ved Tystrup oc Juderup, som fru Ide Munck bruger, skylder aarligen ij m $\mathcal{L}$. End j iord kaldis Suder haffuen, som fru Ide Munck bruger, skylder aarligen viij β . En iord paa Alsløffs marck, Knud Grubbe bruger, giiffuer aarligen j m $\mathcal{L}$. Item haffuer Degnen en eng paa Valdebo Marck, en iord paa Huerløsse marck oc en eng ved Bonderød quit oc frij, som tilforne skylte j β groet. En iord oc schou ved Stoberup kaldis Bønelt skylder aarligen vj β . j kou i Strandhodt til Hans Inguersens. Item haffuer kircken j^c steen y Høgerup, som Oluff Boesøn y Faxe skal gøre rede for. Item er fru Ide Munck kircken skyldig lxj tagsteen, j blytafle oc j gammel grøn hagel med et røtt kaars paa, som hun haffuer lont. Item haffuer kircken et stoertt smedested, en skiffuestens axel, oc j stoer smedehammer, et lidett smedested, en sperhage veger xxvij bismere-marck, en brendetang, j lessetang, j øxetang oc en bøye tang, veger til samens xxx bismere-marck, j handhammer veger viij bismere-

marck, oc j skoujern¹⁾), oc naar altt thette for^{no} redskaff er paa leye, da giffuis der aff til kircken iiiij m $\frac{1}{2}$. Item kircken haffuer en nye Spae at iorde lig med. Thette er stolens forklaring effther Regenskaffs lydelse, vdgiffthen ymod indtegten klarligen offuerlagt oc affquit y alle maade. Till vindesbyrd vnderskriffuer vi med egen haand.

Nicolaus Theophilus D., Rector. Johannes Aurifaber¹⁾).

Orig. med to paatrykte Segl i Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 114.

Ogsaa fra en senere Tid havest flere lignende Regnskaber²⁾), som vi dog ikke her skulle dvæle ved. Derimod skal omtales en Retssag, Universitetet havde, i Anledning af at en Gaard og en Mølle uden dets Samtykke vare skilte fra Faxe Sogn. Den Dom, hvormed Sagen afgjordes, lyder i Udtoget saaledes:

1570, 16de August. Herluf Skave til Eskildstrup, Landsdommer i Sjælland, paakjender en Sag mellem Universitetet og Jomfruerne Ermgaard og Birgitte Bille til Egede, angaaende det Spørgsmaal, om Nyrupsgaard og Nyrupsmølle skulde høre til Faxe eller til Egede Sogn, hvortil de for nylig vare lagte. Paa Universitetets Vegne mødte dets Foged Jens Villadsen, og paa Jomfruernes deres Foged Erik Boesen. Da den sidste ikke blot beraabte sig paa Adelens Ret til at gjøre sig sit Gods saa nyttigt som muligt, men ogsaa paa et kgl. aabent Brev, hvorved det var samtykt de ovennævnte Jomfruer, at Nyrups-Gaard og Mølle fremtidig maatte høre til Egede Sogn og søge Egede Kirke — saa faldt Dommen i Overensstemmelse hermed.

Orig. paa Papir med paatrykt Segl i Pakken 99 i Konsist. Arkiv.

¹⁾ Dette »Skovjern« eller Skovstempel var en »Nøgle« (Kirkenøgle), som det fremgaar af et Oldingbrev fra 1593, om at der var afsat et kristeligt Skov- og Markeskjel mellem Faxe Kirkes fri Ene-mærkes Skov og de omliggende Lodsejeres. Brevet er refereret hos Brasch, Vemmetoftes Historie I, 94—5. Originalen findes i Konsist. Arkiv, Pakken 99.

²⁾ Det næste Regnskab i Rækken er dat. 11 Maj 1599, undertegnet af Universitetets Rektor, D. Anders Krag, og af dets Notarius, M. Laurits Scavenius.

Som det tidligere er omtalt, havde Lensmanden paa Tureby tilegnet sig en Rettighed over Faxe Kirkes Gods. Den Tvist, som herved var opstaaet, havde henstaaet uafgjort i mange Aar. Af og til blev der taget et Sogne- eller Herredstingsvidne i Sagen, men derved var det blevet. Endelig Afgjørelse var der ikke kommen. Til den Række Vidner, som er opbevaret, vedrørende denne Tvist, hører ogsaa følgende Herredstingsvidne, optaget af Faxe Kirkes Værge, hvilket her skal meddeles i Udtog:

Peder Bosen i Hverløse, Herredsfoged til Faxe Herredsting, Peder Stisen i Stuberup og Urban Kjeldsen i Faxe gjøre vitterligt, at Aar 1567, Torsdagen næst for S. Bartholomei Dag, paa Faxe Herreds Ting var skikket Frants Nielsen i Ebbeskov og tilspurgte menige tilstedeværende Herredsmænd, om der er nogen, der har hørt ham svare ondt udi ærl. og velb. Peder Bildes Sager eller tale hans Fogder noget imod. Og besønderlig tilspurgte Faxe Sognemænd, om de havde hørt ham tale og svare nogen uret paa Faxe Kirkegaard, den Dag Hans Wittemberg og flere af Peder Bildes Fogder lod læse Kgl. Maj.s Brev paa Tureby Len, og derhos forbød Faxe Kirkes Bønder at svare nogen anden end Peder Bilde. — Dertil svarede fornumstige Mænd Peder Rimersen i Hverløse o. fl., at de ikke hørte Frants Nielsen svare Hans Wittemberg eller nogen af Peder Bildes Fogder imod den Dag paa Kirkegaarden; men Frants Nielsen svarede saa dertil, at hvad heller Peder Bilde eller de højlærde have bedst Breve, da er det tilbørligt, at den, [som har de bedste Breve,] beholder det. Desligeste tilspurgte Frants Nielsen, om Hans Wittemberg forbød dem at hugge i Kirkeskoven, som de havde gjort hertildags, eller bevare dem dermed: da svarede forskr. Hans Wittemberg, at ligesom Kirkeværge og Faxe Sognemænd haver gjort af Arildstid, saa skulle I og nu, og intet videre. Fremdeles tilspurgte Frants Nielsen Mikkell Jensen, Foged paa Tureby, og Jørgen Laursen i Faxe, Peder Bildes Delefoged, om han havde talt dem noget imod i den Sag, da svarede de og mange Herredsmænd, at de

have ingen Dele eller Tale haft derom tilforn her til Faxe Herredsting, og intet vidste af den Sag at sige. — Herpaa fik Frants Nielsen et Tingsvidne.

Orig. med Spor af tre Segl, Pakken 99 i Konsist. Arkiv.

I Slutningen af Kong Frederik II's Tid bestemte Universitetet sig endelig til at gjøre Tvistemaalet afhængigt af Rettens Afgjørelse. I August 1586 mødte dets Qvæstor paa Herredstinget i Faxe for at give Lensmanden paa Tureby, Oluf Bille til Svanholm, Varsel til at møde, Dermed begyndte Sagen; men da den efter de fornødne retslige Formaliteter den 6te April 1587 kom til Paakjendelse ved Herredstinget, erklærede Fogeden, Gudmand Lauritsen i Hyllede, at han var alt for ringe til at dømme i en saa vanskelig Sag, hvori der var Kongebreve paa begge Sider, hvorfor han fandt denne Sag ind for sin tilbørlige Dommer. Nu søgte Universitetet til Sjælands Landsting med sin Klage over, at Lensmanden paa Tureby paa Kronens Vegne tilegnede sig »Herligheden« af nogle »Kirkegaarde og Skove, liggende til Faxe Kirke, som Universitetet har Jus patronatus til«. Ved Dommen, der faldt den 12te Juni 1587, erkjendtes det vel, at Universitetet oprindeligt havde haft den omstridte Rettighed, men da Oluf Bille gjorde bevisligt, at Lenet havde mere end 30 Vintres Hævd paa samme, saa kjendte Dommerne for Ret, at de ikke vidste at fradømme Oluf Bille det omstridte Gods og Herlighed, men at han skulde beholde samme, med mindre Kongen af Hensyn til Forholdene vilde lade Universitetet beholde, hvad hans Forfædre havde tillagt det. — Denne Anvisning paa Kongens Naade undlod Professorerne ikke at benytte, idet de forestillede Frederik II, hvorledes hans Forfædre i sin Tid havde henlagt Faxe Kirke med tilhørende Gods under Universitetet, og hvorledes han selv 1571 havde udtalt, at hvad der i hans egen og hans Faders Tid var frakommet Universitetet med Urette, atter skulde tilbagegives — Grunde, der ikke undlod at gjøre deres Virkning paa Kongen, hvorfor han ogsaa

under 30te August 1587 bevilligede, at Herligheden af Faxe Kirkes Gaarde og Skove, saa vel som al anden Kirkens Rettighed, her efter uhindret i alle Maader skulde blive hos de højlærde i Universitetet¹⁾.

Nogle Aar tidligere var der overgaaet Faxe Kirke og Præstegaard en Ildsvaade, som det fremgaar af følgende Kongebrev til Stiftslensmanden om at skaffe Hjælp til Gjenopførelsen:

Til Lauge Beck om Faxe Kirke at igjen opbygge, ut seqvitur.

Vor Gunst tilforn. Vider, eftersom Faxe Kirke og Præstegaard nogen Tid siden forleden skal være afbrændt og Bønderne sammesteds ikke kunne formaa eller afstedkomme samme Kirke igjen at hjælpe og opbygge, og vi forfare, at en Part af Landskirkerne her udi Sjælland skal have god Forraad, hvilke dog ingen Hjælp eller Forbedring behov have: da have vi for godt anset, at hver Landskirke her i Landet, som vi have Jus Patronatus til og ikke ere bygfældne, skulle komme for^{nø} Faxe Kirke til Hjælp til dens Opbygnings Behov med 4 $\frac{1}{2}$ danske, som før gik, eller en gammel Daler, og derom ladet vort aabne Brev udgaa til Kirkeværgerne over alt Landet, som vi dig herhos tilskikke, at de dig samme Hjælp til Faxe Kirke skulle inden Jul førstkommende yde og fornøje. Thi bede vi dig og ville, at du samme vort Brev lader forkynde for Kirkeværgerne til alle Landskirker her udi Landet, og retter dig efter samme vort Brev for^{nø} Hjælp af dennem at fordre og oppebære til den Tid, forskrevet staar, og Pengene siden med klare Registre overantvorder til os elskelige Ejler Grubbe, vor Mand, Raad og Rigens Kansler. Vi have hannem befalet, at han det fremdeles til for^{nø} Faxe Kirkes Behov, Bygning og bedste skal anlægge og forvende. Dermed sker vor Vilje. Actum Frederiksborg d. 24 April 1578.

Sjæl. Tegn. XIV, 59—60. Under samme Dag udgik Befaling om denne Sag til Kirkeværgerne ved alle Landsbykirker i Sjælland og til Kansler Ejler Grubbe.

¹⁾ Se Kbhvns Univ. Hist. II, 221—3, hvor Kilderne ere anførte.

Som det vil sees af et Brev, der meddeles nedenfor, har Branden for Kirkens Vedkommende væsentlig indskrænket sig til Tagværket og Taarnet, medens hele Præstegaarden gik op i Luerne. Universitetets Regnskaber vise, at der i en Række Aar efter den Tid (i ethvert Tilfælde 1580—84) aarlig skjænkedes Hr. Christen i Faxe 10 Daler »til Bygning«, hvilket mulig skal forstaas saaledes, at den ham paalagte »Pens«, der jo netop beløb sig til 10 Daler, i disse Aar er bleven ham eftergivet¹⁾. Kirkens Istandsettelse synes Universitetet derimod at have betragtet som sig uvedkommende.

Om Hr. Christiern Nielsen er forøvrigt at mærke, at han 1584 forekommer som Provst i Faxe Herred, da han deltog i Hyldingen af Prins Christian som Thronfølger²⁾. Han døde i den første Del af Aaret 1591. Tredive Aar efter afgav hans Søn, Jørgen Christensen Faxe, Præst i Maribo, efter Opfordring af den daværende Præst i Faxe et Vidnesbyrd, der er meget oplysende om de ydre Forhold i Faxe Præstekald i hans Faders Tid og derfor fortjener her at meddeles:

Jürgen Christensøn, Prest vdi Maribo, Proust vdi Musseherrit vdi Lauland, barnfødt vdi Sieland vdi Faxe Prestegaardt: kiendis oc gior vitterligt, at som hæderlig oc vellerd Mand M. Rasmus Suentzøn, nu Sognepræst vdi Faxe, vaar aff mig mit sandhedtz vidnisbyrd begerrendis, om huis eyedom oc herlighed min s. Fader. H. Christen Nielsøn, som vor s. Palladij Famulus, haffde til for^{no} Prestekald, huor han vor Sogenprest sex oc tredue aar³⁾: saa er dette mig vdi Gudtz sandhedt vitterligt, at min s. Fader haffde vnder aarlige pension, som hand gaff 10 Daler til Vniuersitetit, disse Tienere, som hannem alene suarede til præstegaarden med

¹⁾ Kbhvns Univ. Hist. IV, 310—11.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. IV, 403.

³⁾ Han var Sognepræst 1559—91, altsaa kun 32 Aar. Men muligvis har han tidligere været Kapellan.

egt, arbeide, gaardfestning oc alt andet, oc slet ingen anden: Først en gaardt vdi Fuelsang, som den tiid Hans Olsen iboede; dernest en gaard vdi Regenstrup, Boe Zander iboede; en liden gaard vdi Faxø, som kaldis Scholegaarden, der Capellanen iboede, vnt ham aff min s. Fader, fordi hand baade hialp ham vdi Kircketienisten, saa ocsaa haffde oss børn med nogle flere Preste sønner at informere; noch haffde hand ladet bygge et hus paa it haffue rum nederst neder i Faxø by nest offuer fraa Oluff Hemingsøns gaardt, oc haffde oc der ladet kaste it fiske vand vdi. Noch haffde hand en humlehaffue, som laae besonderlig til Præstegaarden, fra fæhaffuen vden for porten ned til det læd, som mand farer vd til Kiøge igiennem limgraffuernis marck, oc vdi samme hummelhaffue haffde min s. Fader, der ieg vaar it barn oc kand allerlengst mindis, en liden jord hytte vd ad gaden, som der boede en glarmester vdi. Hand haffde oc strax der neden for it andet lidet hus, der boede en Ploumandt vdi ved naffn Niels Andersøn; til hannem vaar lagt først nogen aff Prestegaardtz jord, som hand icke selffuer kunde komme affstædt at bruge eller laa hannem noget fraa hende. Mindis oc vel, at min s. Fader stunden foruedslidt med ham oc fik ham andet igien, efftersom det siuntis ham mageligt. Videre vaar der slet ingen bygning da vdi samme hummelhaffue. Men siden lod min salig Fader bygge vdi samme sin humlehaffue vdaff red, ned runt igennem imod samme læd, saa viidt fast som hans haffue racte, huse hoss huse til Schomager, Snedicker, Skrædere, Veffuere oc andre Handtuercksfolck, huilke alle suarede hannem alene, icke aleneste som hans Sognefolck med høst arbeide, men ocsaa som deres rette husherre, paa hues Prestegaardtz grund de boede, gaff ham alene oc ingen anden husleye, landgiæld, efftersom de haffde jord, hus oc eyedom til. Oc at ieg end skal sige ret, huor sagen har sig: Maatte mine s. Foreldre flytte ned vdi en Veffuers hus, som hand da haffde ladit opbygge, der hands Prestegaardt med kircken bleff opbrendt, oc høllet der saa lenge, at hand baade kunde opbygge sin Præstegaard, saa ocsaa Kircken med al sin offuerdeel, før gandske offuerbetagt med bly. Gud veed, huad de fattige folck vdi midlertid leedt. Ingen kiende da

nogit jus patronatus; men min s. Fader maatte da tage til sig sexten aff de beste sognemend, laane oc borge paa deris tro oc loffue hos Adels Personer oc andre, at de finge Kircken nogen maade til rette igien, oc hand sin Præstegaardt opbyggt: och kom dog aldellis ingen ildebrandtz skade aff Præstegaarden, men aff den gaardt, som ligger tuert offuer fraa Kircken, Skrocksgaard kaldit. End skal det neppelig findes, at for^{ne} hus vdi samme haffue liggendis skal ligge vdi skafft oc maald (sic!) lige med andre bønder, men vdi Prestegaardtz boël, som ieg meen skal være nest den beste gaardt vdi byen; dragis ieg ret til minde, forðum Oluff Bose[n] iboede. Saa troer¹⁾ ieg icke heller, at min s. Broder H. Niels jo viste al denne leylighed oc haffuer sig vden al tuiffuel tilholden al den Skowslodt, som kunde samme bonde tilfalde, der Vesterskow, Koehaffue oc Hestehaffue bleff rebslagen oc lodskiffit, huilkit for faa aar skeedt er, oc kand dis bedre nu drages til minde oc komme for dagen, naar paa eskis.

Dette er det, som ieg ville paa denne tiidt vidne effter eders begiering, som icke haffuer vist det stedtz leylighed aff den aarsage, at I er nu nylig ankommen; oc vil vere dette bestandig for min Øffrighed oc paa huad stæder ieg skal. Datum Mariæboe vdi Lauland postridie Palmarum Anno 1621.

Jürgen Faxe min handt.

Dette saa at vere vidner oc ieg Hans Faxe²⁾ med egen handt.

Afskrift med M. Rasmus Svendsens Haand i Konsist. Arkiv, Pakke Nr. 114. Sammesteds findes flere Vidnesbyrd afgivne af Bønder i Faxe, om at Hr. Christen Nielsen havde ladet bemeldte Huse opbygge paa Præstegaardens Grund.

¹⁾ Efter vor Tids Sprogbrug = tvivler.

²⁾ Af Acta Consistorii for 6 Okt. 1624 og 9 Febr. 1625 ses, at Hr. Hans Faxe paa den Tid boede i Roskilde, hvor han havde nogen Jord i Forlening af Universitetet. Han havde vel tidligere været Præst eller Kapellan et eller andensteds, men var det neppe mere, da han synes at have holdt et Slags Herberge for rejsende, der kom til Roskilde.

Af dette Brev fremgaar, at Hr. Christiern Nielsen har været en meget foretagsom Mand. Han og Degnen, Urban Kjeldsen, havde ogsaa hver sin Halvdel af Kirketienden i Fæste. Da nu Præsten var død, skrev Fru Kirstine Lykke, sl. Ejler Grubbes, den 17de Juni 1591 fra Lystrup til Professorerne og bad om at faa den Halvdel af Kirketienden i Fæste, som Hr. Christen havde haft. Noget efter (2. Juli s. A.) skrev Sognemændene i Faxe til Universitetet, og begjærede, at den fæsteledige Halvpart af Kirketienden ikke maatte overlades til nogen udenfor Sognet, men at Kirkeværgerne maatte faa den i Fæste, »efterdi vi have haft stor Umag og Besværing for Kirken, besønderlig i den Tid Kirken var afbrændt; og hvad Kirken ikke selv kunde formaa (thi Kirken fik ringe Hjælp af Stiftet) det have vi Sognemænd af vores eget skudt sammen og have betalt den mindste Penning, som det kosted, fordi ingen vilde da uden Sognet bekoste noget paa Kirken til forgjæves« — »og endnu paany have vi samlet Tømmer til Klokkeværk og Indholt i Taarnet, og Taarnet at færde med Tømmer og Tag, som vil koste en stor Penning¹⁾«.

Trods denne vel motiverede Forestilling fæstede Universitetets Rektor, Dr. Anders Christensen, alligevel 26. Juli s. A. Halvdelen af Faxe Kirketiende til Fru Kirstine Lykke for Livstid, eller saa længe hun lystede, mod en aarlig Afgift af 8 Pund godt Korn (halvt Byg og halvt Rug), der skulde ydes til Kirkeværgen, eller ogsaa Penge i Steden, »som Kornet bliver sat efter Kapitels Kjøb«. I Indfæstning og siden hvert 3die Aar skulde hun give Universitetet en god Stud eller 6 Daler.

Af dette Fæste udspandt sig senere en Retssag. Efter at Fru Kirstine Lykke nemlig paany var bleven gift med Niels Gyldenstjerne, kom denne i Strid med Universitetets Fuldmægtig og Kirkevæрге, Niels Hansen Skriver i Strand-

---

¹⁾ Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken 114. Brevet viser altsaa, at Taarnet endnu ikke var færdigt 1591.

hoved (Faxe Sogn), som vilde forklare de Ord i Fæstebrevet, at Kornet, hvis det ikke betaltes efter Kapitelskjøb, skulde overantvordes Kirkeværgen »til gode Rede, Kirken uden Skade og Bekostning i alle Maade«, saaledes, at det, overensstemmende med Kongebrevet af 23 August 1577¹⁾, skulde leveres i Kjøbstaden hos Kjøbmanden. I modsat Tilfælde vilde Kirkeværgen nemlig faa Bekostning af Kornets Transport. — Stridspunktet paadømtes først 4. Marts 1608 paa Faxe Herredsting af Fogden Mads Andersen i Skjærpinge, der imidlertid ikke kunde give Universitetets Fuldmægtig Medhold. Og ved Sjælands Landstings Dom, afsagt 28. Febr. 1610 af Landsdommer Vilhelm Dresselberg og Landstings-skriver Jørgen Nielsen, fik Sagen samme Udfald, idet Dommerne gik ud fra, at det nævnte Kongebrev ikke kunde komme Kirkeværgen til gode, fordi der i det Brev, hvorved Fru Kirstine Lykke overtog Fæstet, ikke udtrykkelig stod noget om, at Kornet skulde leveres i Kjøbstaden²⁾.

Niels Christensen, Søn af den tidligere nævnte Hr. Christiern Nielsen, blev sin Faders Eftermand 1591³⁾. Ved hans Kaldelse benyttede Professorerne Lejligheden til atter at tilegne sig Præstekaldets Mensalgods, idet de rimeligvis have støttet sig til Udtrykkene i Universitets-

¹⁾ Se Danske Kirkelove II, 274.

²⁾ Flere Dokumenter i Sagen findes i Konsist. Arkiv, Pakken 144, deriblandt et Tingsvidne optaget efter Forlangende af Niels Gyldenstjerne til Liiffø ved hans Fuldmægtig Peder Nielsen i Vester-Egede paa Faxe Herredsting 19. Febr. 1608, da Mads Andersen i Skjærpinge sad i Dommers Sted og Jørgen Olsen i Faxe var Ting-skriver, lydende paa, at »saa længe velb. Mand Niels Gyldenstjerne haver haft Lystrup, da haver han med været at yde den Anpart af Faxe Kirkes Tiende, som velb. Fru Kirstine haver udi Fæste, udi Strandhoved til Niels Skrivers, og der er det annammet og ingen andensteds«.

³⁾ Jvfr. Kirkehist. Saml. 3. R. II, 515. Naar Wiberg (I, 348) anfører en Peder Juel som Præst i Faxe 1591—4, beror det utvivlsomt paa en Misforstaaelse (jvfr. nedenfor S. 222).

fundatsen (se ovf. S. 199), der kunde synes at afgive Hjæmmel derfor. I det første Øjeblik maatte Præsten vel finde sig deri; men da han var bleven lidt fast i Sædet, vilde han forsøge at vinde det tabte tilbage. Men han maatte erfare, at det er ondt at drage Reb med den stærke. Det var nær kommet til en Retssag, og først da tre Adelsmænd, der vare venlig sindede mod Præsten, lagde sig imellem, lykkedes det dem ved indtrængende Forestillinger at bevæge Professorerne til at indrømme Hr. Niels Christensen personlig noget bedre Vilkaar, end de oprindeligt havde tiltænkt ham. Det nærmere om Sagen erfares af følgende Aktstykke, ved hvilket det dog bør erindres, at det indeholder Professorernes og ikke Præstens Fremstilling af Stridspunkterne tilligemed de ved Aldelsmændenes Mægling tilvejebragte Forligsvilkaar¹⁾.

Copie giffuit Her Niels i Faxe de mensalibus.

Rector och mænige professoros y Kiøbenhaffns Vniuersitet kiendis och giøre vitterlig for alle med thette vort obne breff: att ephther [som] sig haffuer begiffuet nogen Vrichtighed emellem oss och hederlig Mandt, her Niels Christensøn, Gudz ords thienere vdi voris Sogen Faxe, om nogen Vniuersitetz gaarde och huse²⁾, liggendis y samme Sogen, med alle landgille och herlighedt, som nogle aff hans formendt haffuer verit forlent med aff Vniuersitetet, och hand nu sig som en rettighed ville med alle thillholde: Saa att vi derfor haffuer verit forarsagit och nødde thill, for^{no} her Niels for retten att lade thillthalle: Da haffuer hand nu endelig bode selffuer med egen bøn, der thill med ochsaa formedelst Erlige och Velbyrdige Mendt, Ditleff Holch, Christian Holch och Eske Krausses, deris forbøn thil oss, forhuerffuet, att vy voris begynthe trette haffuer affstaaed, och for for^{no} E och V.

¹⁾ Se ogsaa Ny kirkehist. Saml. I, 57—8.

²⁾ Af Overskriften fremgaar, at det er Præstekaldets Mensalgods, der betegnes paa denne Maade.

Mendt deris skyldt goduilligen ephtherladett, och nu med thette vort obne breff ephtherlade for oss och vore ephtherkommer, att for^{ne} Her Niels Christensøn maa och skall her effther sin lifftid beholde aarligen den seduanlige landgillde. Disligeste ochsaa fri eckt och arbeide aff for^{ne} Gaarde oc husse, at bruge Bønderne thill skiellige oc billige Arbeide, naar de icke i voris egen Bestillinger ere forhindrede. Dog saa der kommer icke nogen Klagemaall offuer hannom. Men Regalia och all anden Herlighedt aff samme Gaarde oc Husse, som er Stedzmaal, Sagefaldt, Hussbondeholdt, Frikiøb, Forloff eller hues andet saadant, met huadt Naffn det neffnis kandt, schall nu oc allthidt følge oss oc vores Efftherkommere Læsemestere her i Kiøbenhaffn, oc for^{ne} Her Niels aldellis inthet at haffue sig dermed at befatte, saa fremt som hand icke vill haffue forbrut hues vy hannom nu venligen vnt oc beuilget haffuer. For det sidste schall thenne forligelse icke komme Vniversitetet thill nogen hindring eller skade paa for^{ne} Eyedom, men vere Professoribus forbeholden oc frit for effther for^{ne} Her Niels Død oc affgang, eller och, om hand bliffuer i andre maade affskilldt met for^{ne} Faxe Sogen, for^{ne} Godtz oc Eyendom aldellis met all Rente oc Herlighedt igien at anamme thill Vniversitetit. Oc Her Niels her udoffuer at vere forplictet at holde sig met Pension och i andre Maade effther sin Collatz, hand aff Oss paa for^{ne} Faxe Sougen bekommit haffuer. At thette saa i Sandthed er, som forschreffuit staar, haffuer vi thill vidnisbyrdt thrycket Rectoris Zignet vnder thette vort obne Breff, som er giffuet oc screffuit then 15 Januarij Anno 1595.

Konsistoriets ældste Kopibog i Kwart (1594—1600), Fol. 18—19. Smst. Fol. 19—21 findes Hr. Niels Christensøns Reversal indført, der er affattet ganske i Overensstemmelse med ovenstaaende Brev.

Af tvende endnu bevarede Skrivelser af 24. Juli 1595 fra Hr. Niels Christensen dels til Universitetets Rektor, Dr. Anders Krag, dels til Professorerne i Almindelighed, ses, at han dog, ogsaa efter at ovenstaaende Forlig var sluttet, har ment ved mindelige Forestillinger at kunne opnaa yderligere Indrømmelser, idet han mente, at den

»Trætte, der været haver om de Gaarde og Huse her i Faxe Sogn, som ligget haver til Præstegaarden«, vilde tage sig anderledes ud, om nogle af Professorerne selv vilde komme ud til Faxe for at gjøre sig bekendt med Forholdene¹⁾. — Om han har opnaaet noget ved disse Forestillinger, er os imidlertid ikke bekendt.

Hr. Niels Christensens Stilling i Faxe synes i det hele at have været noget trykket. 1599 maatte han søge Værn hos Universitetet, fordi »Salpetergraverne vil med Gevalt grave i hans Lade²⁾«. Men et Spørgsmaal er, om Professorerne kunde hjælpe ham i den Sag.

Han er den første Præst i Faxe, der er optraadt som Forfatter. I Marts 1612 holdt han i Kjøge Kirke Ligprædiken over Peder Juel til Gjorslev og Hesselmed, hvis Lig siden blev nedsat i et Kapel ved Faxe Kirke, som hans Enke lod opføre. Talen udgav Niels Christensen 1614 efter Ønske af den afdødes Enke, Fru Jytte Gyldenstjerne til Totterupholm i Faxe Sogn³⁾. Ligeledes har han udgivet en »Tractat om de 8 Lyksaligheder« (Mt. 5), der kun kjendes i en senere Udgave (Kbhvn. 1649)⁴⁾.

Efter en 25aarig Embedsvirksomhed døde Hr. Niels Christensen den 12. Juli 1616, som følgende Gravskrift i Faxes Kirkes Sakristi viser, idet den tillige godtgjør, at hans Hustru har været af Adel:

Her er begravet hederlig oc vellert Mand, Her Niels Christensøn, fordum Sognepræst i Faxe Sogn, som døde den 12 Julij A^o 1616, med sin salig Høstru, erlig oc w. Karin Munch Anders D., som døde den

¹⁾ Originalerne i Konsist. Arkiv, Pakken 99. I Univ. Bibl., Rostgaardske Saml. 67 Fol. findes en Fortegnelse fra 1567 over alle de Faxe Præstekald tilliggende Mensalgaarde og Huse.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 67.

³⁾ O. Nielsen i Bruuns Danske Saml. I, 357—8. Dän. Bibl. II, 58. Marm. Dan. I, 211. II, 307.

⁴⁾ Worms Lexicon over lærde Mænd I, 217. I de offentlige Bibliotheker i Kjøbenhavn er Skriftet dog forgjæves efterspurgt.

2 Novemb. A° 1603. Gud gifve dem en ærefuld
Opstandelse med alle Guds Bern.

Rex tremendæ majestatis,
Qui salvando salvas gratis,
Salva me fons pietatis.

N. C. K. M.

Tota vita dies unus¹⁾.

Fra denne Præsts Tid af indeholde det akademiske Konsistoriums Forhandlinger en Række Notitser vedrørende Faxe i dets Forhold til Universitetet. Af disse er her gjort et Uddrag for et kortere Tidsrum, der imidlertid vil kunne vise, hvor mange specielle Oplysninger om Faxe der vil kunne samles, om nogen vil gennemgaa Acta Consistorii med dette Emne for Øje.

Uddrag af Acta Consistorii 1603—25.

1603, 7. November. Niels Gyldenstjerne, hvis Frue haver Halvparten af Faxe Kirketiende, er begjærende den anden halve Part til, som Urban Degn (hvilken siges at være død) hidindtil haver haft²⁾. Conclusum, at det var bedst, den Tiende maatte blive hos Kirken, og at hannem det kunde gives til Svar³⁾.

¹⁾ Meddelelse af Hr. Frederik Barfod. Jvfr. Dänische Bibliothek II, 58.

²⁾ Degnen Urban Kjeldsen var dog ikke død. I Konsistoriets Kopicop bog 1594—1600 findes Fol. 122 et udateret Brev (efter Pladsen fra 1598), hvorved Universitetet bortfæster til Citze, Urban Degns Hustru i Faxe, paa Livstid den Anpart af Faxe Kirkes Tiendekorn, som hendes Husbonde hittildags havde haft. Deraf skal Citze Urbans give 6½ Pund Korn og 3 Td. Havre i aarlig Afgift, hvilket Korn skal ydes til gode Rede, godt ydefærdigt Korn, eller betales efter Kapitels Kjøb.

³⁾ Universitetet havde just ikke nogen Grund til at begunstige Andrageren. — Under 11. Febr. 1598 havde det nemlig maattet tilskrive Niels Gyldenstjerne til Restrup (1608 kaldes han: til Liifføø) og besvære sig over, at der ikke ydedes godt Korn for den halve Part af Faxe Kirkes Tiende, som han (o: hans Hustru) havde i Leje. Det havde i længere Tid undladt at klage derover, men

(1604, 14. Juli, skriver Urban Kjeldsen, Degn i Faxe¹), til Universitetets Rektor: „Giver jeg underdanig tilkjende, at jeg har ingen Degnestavn, fordi at den Degn, som var for mig, havde ingen Degnestavn, men boede nogen Tid i Gildeshuset, nogen Tid paa Præstens, nogen Stund paa Kongens, og paa det sidste i en Smedie paa Kirkens, som blev afbrændt“. Urban havde fæstet en tildels øde „Kirkegaard“ og opført tildels nye Bygninger paa samme. Han beder nu om Forskaanelse (o: Nedsættelse) paa Landgildet, som var 4 Td. Havre. De 2 Td. vare paaagte hans Forgjænger i Fæstet, da han var „kommen i Uvenskab med Husbonden og havde intet at bøde med i andre Maader“).

1604, 17. Oktober. Gederne skulle gjøres fredløse i Faxe Skov²).

(1605, 26. April skriver Urban Kjeldsen til Universitetets Rektor, M. Iver Stub, bl. a.: „Giver jeg Eder ydmygeligen tilkjende, at jeg havde Bud hos Hr. Christen [Jensen] i Roolte, om det var hans Villie, at han var bleven udaf med Suderhaffuen. Da giver han mig tilkjende, at samme Jord laa hannem langt fra Haande og uden den Herremands [Godske Lindenovs] Port, og Hr. Christen kunde ikke holde

kunde nu ikke længere tie dertil, da Kirken og Kirkeværgen led Skade derved. Hvis han ikke leverede ordentligt Korn, vilde Tienden blive bortfæstet til en anden. (Konsist. Kopibog 1594—1600, Fol. 119—20).

¹) Denne Mand forekommer allerede 1567 som Tingskriver i Faxe Herred (se foran S. 211) ligeledes 1584 (Brasch, Vemmetoftes Hist. I, 97); men 1586 var der en anden i denne Bestilling. Rimeligvis har han samtidig været Degn i Faxe, i hvilken sidste Stilling han blev til sin Død 1610. Han skrev en meget tydelig Haand med en god Retskrivning, og har vistnok været Student. Undertiden skrev han sig Urbanus Kilianus. Brasch bemærker, at Urbanus vistnok er en Oversættelse af Bysens, et Navn, der endnu forekommer i Faxe Herred. — Han var tillige i en Række Aar den ene af Faxe Kirkes Værger. En Sag, han 1596 havde for Roskilde Landemode om Arvegods, omtales i Ny kirkehist. Saml. V, 40.

²) Af Brasch, Vemmetoftes Historie I, 97, ses, at Gederne 1584 vare blevne gjorte fredløse paa Vemmetofte Gods.

Gjærdet omkring den; da lod han den velvillig op, med saa Skjel at den strax skulde fæstes, og han ikke skulde mistænkes derudi“).

1605, 27. April. Godske Lindenov begjærede en Kirkens Jord til Faxe Kirke, som laa midt i hans Jord. Concluseum: Han maa bekomme den for den Tax, som tilforn deraf er gangen, som er 8 β aarligen, og derpaa nu give et Bekjendelsebrev¹⁾. Og at mageskifte samme Jord med anden sin egen, Kirken til Gavn, naar Gud vil, han kommer fra den Rejse til Grønland.

1609, 29. Marts. Urban Degn i Faxe lod begjære, at Degnestavnen i Faxe maatte bygges, han vilde hjælpe til en god Fæstning. Item at der maatte gjøres en ny Skive til Sejerværket sammesteds.

Blev besluttet, at Notarius skulde skrive til Ditlef Holck om det Rettersted udi Faxeherred in hanc sententiam, at Universitetet kan ikke samtykke, at det sættes paa deres Grund, medmindre de have velb. Her Cancellers Samtykke, efterdi det er ikke tilforn funden paa Universitetets Grund²⁾.

¹⁾ Dette Brev, udstedt samme Dag af Godske Lindenov til »Lindewoll-angaaende Jorden »Suderhaffue«, findes i Konsist. Arkiv.

²⁾ Den 23. April 1609 udgik der Kongebrev til Universitetet med Anmodning om, at det vilde tillade, at der blev opsat et Rettersted ved Faxe Herredsting paa Universitetets (o: Faxe Kirkes) Grund, eftersom der ikke paa Kronens Grund fandtes noget belejligt Sted, hvor samme Rettersted kunde opsættes. (Orig. i Konsist. Arkiv, Pakke 99). Der maa forøvrigt tidligere have været Rettersted i Faxe, da Peder Christensen, som var Huslærer paa Lystrup, i sine Almanakoptegnelser for Aarene 1591—95 oftere omtaler Hentrettelser ved Hængning og Halshugning, der fandt Sted i Faxe og som han tildels selv var Vidne til (Kirkehist. Saml. 3. R. II, 514. 520). Den 21. Juni 1609 udgik der kgl. Befaling til Ditlev Holck, Lensmand paa Tryggevejle, om at Faxe og Stevns Herreders Tingsteder skulde forlægges fra Faxe og Storeheddinge til andre bekvemme Steder, fordi der paa de nævnte Steder var Kroer, og derfor forefaldt megen Drik og Uskikkelighed paa Tingdagene. (Sjæl. Tegn. XX, 270). Om ulovligt Ølsalg i Faxe havde der allerede tidligere været Tale, da Universitetet 1596 gik i Forbøn for nogle Bønder her, der vare stevnede til Landstinget for denne Brøde (Kbhvns. Univ. Hist. IV, 416—7).

— 24. Maj. Notarius indlagde in Consistorio det Afsigts-Brev paa Faxe Skov, hvilket Urban Degn udi Faxe antvordede Rectori.

— 22. November. Ludvig udi Faxe bespurgte sig hos Universitetet, om han ikke skulde tage 8 Mænd at bese Urban Degns Skovslod, hvilken formenes, at han forhugges. Blev sagt, at hannem skulde sendes Bud, at han intet herefter skulde hugge, uden hvis hannem blev udvist.

— 30. December. Blev læst Niels Skrivers Brev i Strandhoved, Universitetet tilskrevet, udi hvilket han beklagede sig, at Niels Gyldenstjern vilde paaføre hannem¹⁾ det Afgiftkorn af Faxe Kirketiende, Kirken til Skade, og havde derpaa forhvervet tvende Domme og Tingsvidner. Da blev hannem skriftlig svaret, at han skulde sende fornævnte Domme og Tingsvidner herud, at man deraf kunde forfare denne Sags Lejlighed. Anlangende den anden Punkt af hans Skrivelse, som var om den Anpart Tiende, som Urban Degn haver, at den maatte Niels bevilges for hans Tjeneste, blev sluttet, at man derved denne Gang intet kunde gjøre, efterdi Professorens udi disse Helligdage ikke vare alle tilstede, og Urban Degn levede endnu selv²⁾.

¹⁾ D. e. levere det in natura hos Kirkeværgen.

²⁾ Niels Hansen Skrivers Brev af 19. Decbr. 1609 er endnu bevaret i Konsist. Arkiv, Pakke 114. Angaaende det andet Punkt skriver han, at naar »Urban, fattig Mand, som nu er meget kjed ved Verden, falder af Stalbroderlaug [som Kirkeværge] med mig«, vilde han gjerne fæste den Halvdel af Kirketienden, som Urban Degn hidtil havde haft. Han beraaber sig i den Anledning paa sine Fortjenester af Universitetet: »Veed vel en Part af Eder, at jeg haver haft Umage og Besværing for Eder og Kirken til Herredsting og Landsting, og sønderlig der Peder Munck vilde haft den Ejendom Holte Rye [se Kbhvns. Univ. Hist. IV, 317] fra Eder og Kirken, og maatte gaa der bag fra paa det sidste. Og nu [har jeg] været Eders Tjener til Kirken udi 22 Aar, og Urban haver alt haft Fordelen af Kirkens Anpart Tiende i Straaet med Kornet«. — Den ovenfor omtalte Sag med Peder Munck til Estvadgaard (den bekjendte Rigsadmiral), der ejede Alsløvgaard, forefaldt 1595. Den drejede sig om Engen »Kirkeholmen« mellem Værløse og Bonderød. En Del Dokumenter desangaaende findes i Konsist. Arkiv, Pakken 99.

1610, 31. Marts. Peder Jull¹⁾, som er Sognemand udi Faxe, begjærede per Magnificum dn. Rectorem, at Universitetet vilde bevilge hannem den halve Faxe Kirketiende for aarlig Afgift efter Urban Degn. Fik til Svar, at hannem derpaa ingen vis Tilsagn kunde gjøres, den Stund Urban endnu lever; ikke vidste heller Universitetet nu strax, hvad Vilkaar der indeholdes udi Urbans Fæstebrev.

— 13. Maj. Ludvig udi Faxe fæstede den halve Faxe Kirketiende efter sl. Urban Degn for 6 Dlr. paa 3 Aars Tid. Af hvilken gaar aarligen 8 Pund.

— 21. Juni. Blev en Person udaf Communitetet opfordret ved Navn Jens Obeling²⁾, hvilken blev samtykt til en Degn udi Faxe, hvorpaa han skulde annamme Universitetets Skrivelse til Præsten.

— 21. Juli. Proponerede Magn. Dn. Rector om Degnekaldet i Faxe, hvorledes H. Niels haver skrevet, at Bønderne ynder Jens Obeling vel; men velbyrdige Peder Juell difficulterer sig, at Universitetet haver ikke givet hannem et Ord derfor tilforn. Hvortil blev svaret, at saadant gjordes ikke i Behov; men der skulde skrives til H. Niels eller Peder Juell, at han vilde være den Degn bevaagen for Universitetens Skyld, de vilde igjen gratificere hannem. Samme Tid lovede fornævnte Jens Obeling, at han vilde have Kvinden udi Sognden til sin Hustru, og udi alle Maade være Universitetet tro, og søge deres Gavn, hvorpaa hannem skal gives Kaldsbrev, og han igjen skal give en Reversal, og lade sig nøje med den ny Degnebolig. (Den udstedte Revers lyder, som følger:)

Kendis jeg Jens Hanssøn Obeling, och vitterligt giør for alle, att effter som hæderlig och høylerde Rector oc menige Professores vdj dette kongelige Kiøbenhaffns Universitet, aff Guds forsiun, haffue beuilgett oc samtyct mig en rett Sogne Degen att vere till Faxe Kiercke, vdj S. Vrban Kielsøns stedt, fordm Sogne Degen der sammestedt, oc nu nogen tid

¹⁾ Til Totterupholm.

²⁾ I Kommunitetets Matrikel findes Johannes Johannis Obeling indskreven 1609.

forleden ved døden affgangen, effter dett Jus patronatus, de paa Kong. May. Wegne haffuer till for^{ne} Faxø Kiercke, oc effter det beseglede Universitetz Confirmatz Breff, de mig der paa giffuett och meddelt haffuer: Tha beplicter jeg mig, foruden hues ieg seerdelis y Consistorio loffuitt haffuer, och aarligen vil effterkomme, att ville forestaa samme mitt Degnekald och Embede mett ald fiid och Troschab y Kiercken och vden, med sang, tjeneste och synderlig Vngdommen rett at oplære y Catechismo, vden ald forsømmelse, effter Kong. May. Ordinantzs, oc som dett sig en rett Sogne Degen eigner och bør, handle och schicke mig vdj Leffnett och omgengelse, saa min Sogne Prest och Sogne Folck icke schulle haffue sig offuer mig att beklage y nogen made. Sammeledis schall ieg beuise mig imod for^{ne} min tilbørlige Øffrighed oc rette Patroner, Rectorem och Professores, med Reverentz och Ære, Lydighed, Tienstactighed och Vilighed, aff min gantsche formue, huor mig nogit aff dennem befalis, och ellers huor Tieneste och Tillsiun dennem och Universitetet till Ære och gode beuisis kand, och y alle mader saa schicke mig vdj for^{ne} mitt Kald oc Embede, som ieg will antsuare for Gud och vere bekient for min Øffrighed. Item schall ieg vddrage oc boe i den ny Degne bolige ved Kiercken, som nu bygt er, oc den siden holde ved heffd och lige, som det sig bør. Till vidnesbyrdt, at ieg saadant vryggelig holde vill, haffuer ieg vnder schreffuett mett egen Haand och tryct mitt Segnet her neden for, y Kiøbenhaffn den 24 Julij Anno Dn. 1610.

Jens Hanssøn Obeling
Egen haandt.

— 29. September. Først opkom Faxø Degn, Hans(!) Obeling, og begjærede at fæste den Gaard, som Urban Degn udi boede. Blev svaret, at han den maatte bekomme, dog give til Indfæstning 25 Dlr. og aarlig Landgilde 27 Skp. Byg til Kirken og 4 Td. Havre til Universitetet. Hvis Degnegaarden anlangede, maatte han raade for Huset, at leje det hvem hannem tyktes, og deraf at give aarligen 1 Td. Havre.

1611, 9. Januar. Vor Ludvig Lauritzen udi Faxø begjærendes nogen gode Raad imod Peder Juell, som ved sin

Foged lod hannem forfølge for nogen Svin, som Ludvig skulde have brændt, som var tilforn brændt med Peder Juels Brænde. Blev svaret, at Peder Juell ikke derfor kunde gjøre Ludvig nogen Skade, efterdi Bonden selv var det af hannem begjærendes, og han som en tro Tjener paa sin Husbondes Vegne lod sætte Brænde paa dennem. Ikke heller havde han brændt dem i den Mening og Maade, at han kjendte sig ved dem. Ikke heller var der nogen, som med et Ord lod sig mærke, at de vare brændte tilforn med Peder Juels Brænde. Blev derfor besluttet, at Notarius skulde skrive Peder Juell til, at han vilde afstaa saadan Tiltale.

— 13. Marts. Blev Ludvig Lauritzen udi Faxe opkaldt, som var Professorernes gode Raad begjærendes udi den Sag med Peder Juell om nogen Geder, og nogen Svin, som han havde ladet brænde, efter de vare brændte med Peder Juels Brænde. Blev hannem befalet, at han skulde hænde en Dom udi den Sag med Gederne, om han burde at staa til Rette for nogen Skade, uden det blev hannem først overbevist. Siden og blev hannem raadet, at han i lige Maade skulde hænde en Dom over Svinene: om han burde at lide Skade, efterdi at Svinene vare drevne ind udi hans Gaard, og de, som dem dreve, vare Brænde af hannem begjærendes; og han ikke brændte dem paa sine Vegne, men paa Universitetets Vegne; ej heller udi den Mening, at han vilde holde sig til Svinene enten paa sine eller sine Husbønders Vegne; ikke heller at nogen havde sagt hannem, at samme Svin skulde have været brændt med nogen andens Brænde.

Blev og en Afsigt indlagt af for^{ne} Ludvig Lauritzen, som 8 Mænd havde gjort om Reb til Universitetet af Faxe Skov Anno 1611, saa Universitetet nu haver sin Skovpart udi Enmærke.

— 13. November. Berettede Magn. Dn. Rector, at Ludvig udi Faxe havde tilkjendegivet, at de, som vaage om Natten i denne Fejdes Tid, holde jevnliggen Ild: om saadant skulde lides? Blev besluttet, at Ludvig skulde lyse til Tinge, at han vilde have Tiltale til saadanne, og begynde strax at forfølge dem, han finder i saa Maade.

1612, 17. April. Berettede Magn. D. Rector, at Predbjørn Gyldenstjerne var paa sin Datters Vegne, velb. Peder Juels Frue til Totterup, begjærende af Universitetet, at han maatte lade bygge et Kapel til Faxe Kirke til Begravelsested¹⁾. Lovede, at Universitetets Rettighed og Jus til Kirken skulde dermed i alle Maade blive uforkrænket. — Blev bevilget med disse Vilkaar. 1. At han skulde give sit Gjenbrev derpaa, at saadant var hannem bevilget. 2. At de skulde holde samme Kapel ved Magt altid 3. At naar der blev Lig nedsat, de da skulde give noget til Recognition, som skulde komme Kirken tilbedste. 4. Om Magn. Dn. Cancellarius saadant vilde samtykke. Hvilket M. Christen Lomborg, Decanus, blev ombedet at ville referere til velb. Predbjørn Gyldenstjerne. (Følgende Revers findes i Konsistoriets Arkiv, kun Underskriften er egenhändig).

Jeg Jutte Gyldenstiern thill Thotterupholm, sallig Peder Juells effterleffuerske, kiendis for alle wdi thette mitt offne Breff, att efftersom hederlige och høylerde Rector oc Professores wdi Kiøbenhaffns Wniuersitett med dieris kiere Conseruatoris, erlig och welbiurdig Mand Christiann Fris till Boreby, hans Widskab och Samtycke haffuer vnnndt och thillatt mig att lade bygge en liden Capelle vid Faxe Kiercke thill enn Begraffuelsested: Thi beplicter ieg mig Jutte Gyldennstiern eller mine Arffuinger att opsette och wed mact holde samme Capelle, Faxe kiercke aldiellis wden all bekostning och skade. Och dersom saa skiede, dett Gud affuende, att Kierchens Mur och Bygning formedellst samme Cappelis Opsetning finge nogen brech och skade deraff, daa thillforplicter ieg mig eller mine Arffuinger derfor at staa Kierchenn till Rette och skadisløs att holde. Och ydermere louffuer ieg for^{ne} Jutte Gyldenstiern for mig och mine Arffuinger, att samme beuilling icke skall komme for^{ne} Vniuersitett thill nogenn forhindring eller forringellæ paa dieris Jure Patronatus i nogenn Maade. Att saa aff mig och mine Arffuinger i alle maader holddis skall, som forschreffued staar, haffuer ieg till

¹⁾ Peder Juel døde 14. Marts 1612 paa Gjordslev. (Danske Saml. I, 358).

Widnisbyrd min Signett her nedenn paa trøct oc med min egen hand her wnderskreffuid. Actum Thotteruphollm 18 Majj Anno 1612.

Jytte Gyldenstiern,
salig Peder Julls, egen hand.

1613, 23. Januar. At skrive Ludvig Lauritzen til, Kirkevæрге i Faxe, at han opkræver Mænd at lade indpæle den Kirkejord, som Godske Lindenov hertil haver haft i Brug og ligger i hans Mark; og indkræve i Korn den resterende Rente og Landgilde.

— 19. Juni. Lod Ludvig udi Faxe læse in Consistorio 8 Mænds Dom om den Indpæling imellem Academiet og Fru Karen Gyldenstjern, og der den var læst, tog han den tilbage med sig.

Blev Ludvig befalet, at han skulde tiltale Peder Lauritzen for nogen Skovhug, for hvilken han havde tilfredsstillet velb. Ditlef Holck, Befalingsmand paa Tryggevelde.

Knud Hansen i Houdby ved Faxe haver optinget, lovende med det første at komme ud og gjøre klart med D. D. Professoribus.

Den Rebning i Houdby Skov tilstedes af Universitetet, dog med saa Skjel, at Universitetens Bønder sker, hvis Ret er.

Blev angivet om Stedsmaal paa Degneboligen i Faxe, om den hører Degnen til eller og Universitetet. Hvortil blev svaret, at Herligheden hører Universitetet til samt 1 Td. Havre til Hold. Vide Acta 19. Sept. 1610.

1614, 21. Maj. Angav Magn. Dn. Rector om Prædikestolen i Faxe. Blev svaret, at Magn. Dn. Rector kunde dermed handle, som hannem godt syntes, og som det kunde ske Kirken til mest Gavn og Zirat: dog uden indlagt Træ¹⁾.

¹⁾ I Konsist. Arkiv findes et udateret Brev fra Nicolaus Christierni, Pastor eccl. Faxensis, hvori han skriver til Universitetets Rector: han havde faaet Brev om at indfinde sig i Kjøbenhavn med Faxe Kirkes Regnskab, men kunde ikke for Tiden komme, da hans Heste vare formeget medtagne »udi Sæden«. Kirken havde omtrent 100 Daler i Behold. »Oc vil her hoes lade eder forstaa, at denne gode Frue, erlig oc velbyrdig Fru Jytte Gyldenstiern, er end i Forsett att ville lade en prædickestoel berede«.

1614, 23. August. Jens Bagger i Faxe beklagede sig, at han havde opbyggt et Stykke Hus, hvilket Her Niels, Sognepræst i Faxe, vil tvinge hannem til at nedbryde igjen, udaf den Aarsag, han mener, det skulde være for nær indbyggt paa hans Humlehave, uanset dette ny Hus staar mer end 4 Fod længere inde paa Jens Baggers Grund, end det gamle gjorde. Lod herhos Jens Bagger forstaa, at Her Niels havde ladet tage 8 Mænd herpaa, endog Universitetet havde ingen Varsel fanget. Fremdeles sagde for^{ne} Jens Bagger, at han gav til Præsten aarlig af sit Hus 3 Dlr., uanset der plejer kun at gaa 1 Dlr. deraf. — Blev concluderet, at Rector skulde skrive Her Niels til, at han skulde møde her i Kjøbenhavn, der at høre, hvis Rector havde at tale med hannem¹⁾.

Beklagede Ludvig i Faxe, at Her Niels i Faxe havde selv sat ny Pæle og Sten midt i hans Ager, som hedder Hitten. Gav derhos tilkjende, at Her Niels saavel som Degnen hugger Skov, endog det dennom ikke udvises. Derhos sagde, at Degnen ikke vilde gjøre „Ecke“ (Ægt) af den Bondegaard, han haver af Universitetet.

(Følgende Brev findes i Konsistoriets Arkiv, Pakke 114:)

Men gandske wenlig Helsenn forsenndt med Gud wor Herre Jesu Christo. Kiere Her Doctor Rector. Giffuer ieg eder her wenligenn att wide, at den 25 August waar Ridfuogedenn paa Trøgeuelde her wdj Faxe och lod lese itt Konge Breff for Her Niels och mig, lydendis, huor der kunde findis best beleighighed wdj Kircken till ett Røstkammer att bøgge med fieller thill att henge 81 Mandis Røstning der ind. Som wy kunde formercke, daa wilde hand laade bryde ett hul paa Murenn och der indsette ett windue. Effer sedann berøft Leighlighed torde ieg icke forsømme och lade eders Høyhed dett wide, førend sadantt paagaar. Hermed eder och eders gansche Hus och Børn den euige Gud befalitt. Aff Faxe denn 26 Augusti Anno 1615.

Loduig Lauritzenn
E. T. A. T.

¹⁾ Videre er ikke fundet om denne Sag.

Udskrift: Hederlig och høyled Mand, Docter Tamis Fincke thill Studium gaarden i Kiøbenhaffn, wenligen dette breff thill hende.

Paategnet af D. Th. Fincke: Recepti 30 Aug. 615. Respondi statim.

Vedlagt findes følgende Kongebrev i Afskrift:

[Til] Christoffer Gøye.
Christianus Quartus.

Wor gunst tilforn. Wiid, at eptersom wi nadigst haffuer ladet forordne. at huis Knechte som ere wdschreffuen for Soldater i epter^{ne} lehne, schulle were vdj ett Corporalschaff tilsammen, som er aff Trøgeuelde lehn xxx, och aff Wordingborigleen lj, ere tilsammen lxxxj. Och paa det samme Knechte icke schulle beholde deris offuer och vndergeweer hos dennom, dett at forderffue, vndertagendis paa de tiider Capitein dennom exercere schulle, Wille wi derfor, at for^{ne} geweer paa ett wisse Sted schulle forwaris. Tha bede vi dig och wille, attu til for^{ne} Knechtis offuer och vndergeweer wdj Faxe kiercke lader giøre ett Skab, saa samme geweer derudi wel forwaret kand bliffue indhengtt, och siden icke tilstedis igien deraff att wdtagis, vden paa de tiider Capiteinen Corporalsschaffett forsambler och dennom exercere wille. Dermed scheer wor wilge etc.

1615, 16. September. Blev besluttet, at der skulde tages Syn paa Faxe Skov, og at Præsten og andre ikke skulde lugge noget uden Universitetets Minde.

1616, 19. Februar. Blev der talt om, hvem man skulde bekomme til Degn udi Faxe, og blev sagt, at det stod Rectorem til at annamme en, som kunde være dygtig dertil¹⁾.

---

¹⁾ I Konsist. Arkiv findes en Revers, dat. 19 Febr. 1616, hvorved Pouell Christensøn, barnfød i Resen, eftersom Rektor og Professores have kaldet ham til Sognedegn i Faxe, forpligter sig til at skikke sig udi Liv og Levned mod Sognepræsten og Sognefolket, og Ungdommen i Børnelærdom at undervise og forfremme, som en retsindig og flittig Sognedegn bør at gjøre, være lydlig mod sine Patroner, Rektor og Professorer, og lade sig nøje med den Løn og Besolding, hans Formænd have haft af Sognemændene.

1616, 2. Marts. Blev Fru Jutte Gyldenstjerns Brev læst in Consistorio om en Degn til Faxe Sogn efter hendes egen Begjæring.

— 29. April. De diacono Faxensi proposuit Magnificus Rector, ut mature secum deliberarent Professores, quid fieri velint, siquidem delictus eius sit notorium.

— 19. Juni. Blev bevilget, at Degnekvinden i Faxe maatte beholde en Eng ved Faxe, om det ikke er Ordinansen imod.

— 17. Juli. Quoniam multi sunt competitores vacantis jam pastoratus Ecclesiæ Faxe, et tamen unus tantum eo admitti potest, statutum est, ut primus de suggesto audiatur Johannes Strangonis Hafniensis.

— 24. Juli. Johannes Strangius approbatus est ad pastoratum Ecclesiæ Faxe.

— 26. August. To Huse, som Præsten i Faxe havde i Brug, ere slet ødelagte.

— 14. September. Blev Fru Jytte Gyldenstjerns Brev læst, som hun havde skrevet til Doctor Thomas Fincke anlangende Degnen i Faxe, hvilken, som hun beretter, hverken befalder Degnekvinden, og er ej heller endnu annammet og samtykt af menige Sognemænd. Men derpaa blev besluttet, at det var nok, at Doctor Thomas skriver hende selv til igjen familiariter og lader hende forstaa, at dersom hun haver nogen Sag imod Degnen, hun da kan lade hannem der tiltale, som hans Ret falder. Hvad Degnekvinden belanger, da haver hun intet Jus til Kaldet at holde sig.

(1616, 29. September. Ludvig Lauritzen i Faxe skriver til Universitetets Rektor, M. Christen Lumborrig, der havde ønsket, at han skulde komme til Kjøbenhavn: For Tiden kunde han ikke komme; „jeg haver at bestille med Svin at brænde til eders Skov her“. — „Beder jeg eder gjerne, at I ville lade mig vide, hvem der skal oppebære det Landgilde af de Bønder og Husmænd, som Præsten tilforn haver oppebaaret af. Dernæst, som I skriver mig til om dette Aars Sjølegave¹⁾, saa haver jeg krævet Præstekvinden:

¹⁾ Det var dog ikke nogen aarlig Afgift, men den Daler, som Universitetet var berettiget til at kræve af enhver afdød Præsts

da siger hun, at alle Breve og Registre ere forseglede, og hun kan ikke komme til dennem, før alle Arvinger kommer, at de kan finde nogen Beskeden derom“).

— 2. Oktober. Efter et Synsvidne¹⁾ er hugget i Faxe Kirkeskov (og det fra Anno 1612 til 1616, som Ludvig beretter), først af Præsten 35 ferske Bøger og 3 forraadnede, item 5 Eger. End er hans Gaard sat i Fald for 2 Dlr. Dernæst af Degnen er hugget 14 Asker, 13 Bøger, 21 Grene, og Gaarden er fældt for 3 Dlr. Blev derpaa besluttet, at Ludvig skal tale herpaa efter Loven. Desligeste tage Vidnesbyrd, om de Huse i Skoven have staaet der i forrige Præsts ganske Tid.

— 13. November. Hvad de Huse anlanger, som forrige Præst i Faxe vare undte af Universitetet, af hvilke Rector nu havde annammet til Landgilde 14 Rdlr., blev sluttet, at samme Huse skulle herefter sættes for Kornlandgilde eller Smørlandgilde.

1617, 24. Maj. Spurgte M. Dn. Rector, om Ludvig Lauritzen i Faxe maa nyde aarligen, medens han er Kirkevæрге, det halve Pund Byg af Faxe Kirke, som Niels Skriver i Strandhoved havde før hannem? D. D. Thomas svarede, at det halve Pund Byg var undt Niels Skriver, fordi han ikke havde Tienden i Negen, som Ludvig nu haver.

1618, 21. Marts. Blev bevilget Her Hans i Faxe, at han skal have sin fri Ildebrand, dog at han altid tager Seddel af M. Dn. Rectore, førend han lader noget Træ fælde, eller noget hugge lader.

Blev bevilget, at Faxe Degn maa lade sætte en Esse, hvortil Universitetets Bønder skulle være hannem behjælpelige

Bo (se foran, S. 207), men som det kun sjældent fik, da Enkerne sædvanlig intet havde at give af. — Som ovf. er bemærket, var Præsten Niels Christensen død 12. Juli 1616.

¹⁾ Dette, som er dateret 20. Sept. 1616, er udstedt paa Faxe Herredssting af Jørgen Olsen i Frenderup, Herredsfoged, og Jørgen Boesen Tingskriver, efter Forlangende af Ludvig Lauritsen i Faxe, Universitetets Fuldmægtig, og indeholder det af 8 Mænd afholdte Syn over Faxe Præstegaards og Degnegaards Skove. (Orig. i Konsist. Ark. 114).

med Stenægt fra Stevns Klint. Item at han maa bekomme en Del af Tienden, naar en af Delene deraf bliver ledig, og skal hannem dertil undes Plads i Kirkeladen.

Blev besluttet, at der med det første skal gøres Ende paa, hvad den Faxe Kirkejord anlanger, som sl. Godske Lindenows Efterleverske bruger.

— 23. Maj. Beklagede M. Dn. Rector (Biskop H. P. Resen), at Ludvig Lauritzen i Faxe ikke vilde holde den Contract, som er gjort imellem hannem og Poul Degn den 19 Maj næstforleden udi Rectoris egen Hus, overværendes Dn. M. Christiano S. Longomontano, anlangendes at være Kirkeværge i Faxe. Og refererede en Part af Dn. Professoribus, at Ludvig er gangen omkring hos dennem og klaget over M. Dn. Rectorem, formenendes, at hannem er sket Uret af Rectore.

— 14. Oktober. Degnen i Faxe, som begjærer fri Ildebrand, skal købe den ligesom andre Bønder.

1619, 2. Juni. Efterat M. Dn. Rector havde proponeret, at Poul Degn i Faxe er begjærendes, hannem maatte undes at lade sætte en Bagerovn ud paa Kirkegaarden op til Degnehuset, og samme Begjæring blev afslaget, da eftersom M. Dn. Rector af nogen, som tilstede var, blev erindret om samme Degns Lejemaal, det endnu at staa ustraffet tilbage, hvad Universitetets Ret anlanger, samtykte Dn. Professores, saamange som tilstede vare in Consistorio, at Poul Degn skal efter saadan Sags Lejlighed, saa meget som dennem kan vel synes, fyldestgjøre Kong. Maj.s Brev og lægge fra sig 12 Rdlr.

— 8. December. Mag. Valentinus (Kapellan ved Vor Frue Kirke) kom frem og gave tilkjende, at han ikke var begjærendes at være Sognepræst i Faxe, uden han her hos maa nyde al Indkomst etc., som Her Niels havde i sin Tid. Blev han derfor forløvet fra samme Kald at annamme, og M. Erasmus, Conrector her i Skolen, blev dertil af Dn. Episcopo angiven.

1620, 29. Januar. Magn. Dn. Rector gav tilkjende, at Samson, som haver den halve Tiende af Faxe, er begjærendes,

hannem maatte undes den anden halve Part tilmed, som Ludvig havde tilforn. Men det blev opsat.

— 18. Marts. Den Jord, som Godske Lindenows Frue haver fra Faxe Kirke, skal afpæles med første Lejlighed.

— 23. September. Blev sluttet, at der skal med første Lejlighed tages Syn paa Faxe Skov. Og skal Peder Ross paa Universitetets Vegne tage otte Synsmænd dertil.

1621, 1. Februar. Som velb. Christian Grubbe er, efter M. Dn. Rectoris Beretning, begjærendes at fæste af Universitetet Fjerdeparten udaf Faxe Kirketiende, blev svaret samdrægteligen, at der skal tilforn forfares, om han haver noget Brev paa samme Tiendepart.

— 28. April. Mester Rasmus Svendsen, Sognepræst i Faxe, lod læse sin skriftlige Begjæring belangendes fem Husmænd i Faxe, som skulle ligge paa Præstegaardens gamle Humlehave, at han maatte nyde Husleje af samme Huse, item 1 Pund Korn, som aarligen til Universitetet gaar af en Jord, som han formener at høre til Præstegaarden. Men blev taget i Betænkende, om Mester Rasmus skal nyde noget Arbejde af de fem Husmænd. Blev og i nogen Maade samtykt, at der skal tages Syn paa den Jord, som det Pund Korn gives af, saa at man klarligen forfarer, om samme Jord hører til Præstegaarden eller ikke. Dog at derhos agtes, om samme Jord og Huse er ikke Mester Rasmus enten af hannem selv i hans Obligation fraskrevne eller og i hans Kollatsbrev, som han af Universitetet haver annammet.

— 25. August. Blev besluttet, at der maa sendes en Karl eller Sejermager til Faxe at bese Værket, hvorledes det bedst og bekvemmeligst kan flyes.

1622, 30. Januar. Blev concluderet, at M. Rasmus Svendsen, Sognepræst udi Faxe, dersom han kunde gjøre bevisligt, hvis Jord Ludvig havde brugt, Præsten at tilhøre, at han den med Lov og Ret sig tilegner. Og blev ad intercessionem Episcopi hannem bevilget at have udaf alle Huse 3 Dages Arbejde, ex gratia professorum, hvorpaa han og skulde give sin Reversal. — Opkom M. Rasmus, og efterat dette blev hannem af M. Rectore berettet, begjærte han ydermere: 1. At eftersom der haver været tilforn et Skolehus,

udi hvilket Ungdommen blev oplært, og mange angav sig samme Bestilling at forrette, hvilket er blevet dennem afslaget, fordi der er ingen Bolig ledig, at det første Hus, der blev ledigt, maatte dertil forordnes. 2. At efterdi Anders Bager havde bygt et Hus en halv Alen for nær ind paa Præstegaardens Grund, hvorfor han haver tilforn over sin sædvanlige Afgift givet 2 Rdlr., om han ikke da maatte de samme 2 Daler nyde og optage. Blev svaret, M. Rasmus skulde selv med Anders Bager forhandle derom, det bedste muligt kan være. 3. Begjærte han, at den Jord, Thosten bruger til sit Hus, maatte i Fremtiden lægges til Præstegaarden, naar enten Thosten afflytter eller ved Døden afgaar. Blev svaret, man var ikke stændig det at være et Hus, efterdi det udi Universitetets Jordebog findes anskrevet for en fuld Gaard. 4. Begjærte han Ildebrand af Universitetets Skove tilkjøbs, naar den ikke var for Penge at bekomme udi Kirkeskoven eller Præsteskoven. Blev svaret, han skulde faa Seddel, naar Ved hannem skulde udvises.

— 29. Juni. M. Rasmus Svendsen begjærede, at det maatte efterkommes, hvis hannem in Consistorio sidste Gang blev bevilget: blev hannem ogsaa samtykt. Og efterdi han ikke vilde give en Reversal fra sig, at han skulde have 3 Dages Arbejde af Husene udi Faxe ex gratia singulari professorum, blev sluttet, man skulde sende en Udskrift af Bogen til Tinge derom, og tage Tingsvidne derefter¹⁾. — Berettede

¹⁾ I Konsist Kopibog II, 161 findes en Skrivelse af 19 Juni 1622 fra Rektor og Professorer til Peder Ross, Universitetets Tjener i Faxe, hvori det meddeles ham, at eftersom M. Rasmus «vores pensionarius Præst i Faxe» havde begjæret nogle Huse, han mente paa sin Grund at ligge, «at nyde og sølægtig at være», saa havde man vel ikke kunnet erkjende, at han havde nogen Ret til dem, men dog for Godtfolks Intercessions Skyld undt ham, «at de Husmænd, paa den Fortov regnes, maa og skulle ham i hans Levetid hver tre Dages Arbejd gjøre, naar han dem tilsiger, og de ikke i vores Bestillinger forhindre ere, og han samme vores Indult og Benaadning . . . erkjender ikke som en Pligt af dem, men vores Herlighed og Frihed aldeles uforkrænket». For at Husmændene kunde vide at rette sig derefter, skulde Peder Ross efter lovlig Varsel lade Professorernes Bestemmelse læse til Tinge og tage Tingsvidne derpaa.

M. Rasmus, at Anders Bager og Christoffer Daser haver nogle Døre, som gaar ind i hans Humlehave. Blev svaret, han selv skal derom med dem forhandle enten til Rette eller til Minde. — Begjærede M. Rasmus en Seddel paa Hjultømmer. Blev svaret, han skulde derom tale med M. Rectore. Gratis bevilges hannem 12 Læs; det andet skal han betale.

1623, 27. September. M. Rasmus i Faxe efter hans skriftlige Begjæring blev bevilget noget Brænde. Men hvad de tvende Messesærke og Alterklæde saa og Alteret belangede, skulde dermed bestaa, til Rector kommer ud at tage Syn. Saa kan han forfare Lejligheden, og referere det ad Consistorium, og siden bevilges, hvis behov gjøres.

1624, 10. November. Hans Dystes Seddel blev læst, at eftersom Niels Tækker var dømt fra sin Hals formedelst tvende Ægtemænds Hustruer, han havde besøvet, og han siden var død Straadød, skulde den gunstige Øvrighed have bevilget, at han maa komme i Faxe Kirkegaard. Dn. Professores svarede, at de maatte gjerne vide, hvem den gunstige Øvrighed monne være.

Den Soldat paa Fru Jyttes, som tilforn havde været en Student, etiam intercessore Dn. Episcopo, kunde intet Skov bevilges, at man skulde ikke gjøre mod Kongens Brev.

Det Sejerværk i Faxe Kirke mindes Dn. Professores, at det er blevet for nogle Aar siden flyet, og skal det holdes vedlige, eftersom det er paa Alfarvejen.

Af Tienden¹⁾ kunde Dn. Professores intet efterlade Poul Degn i Faxe, eftersom in pari casu var tilforn besluttet in Consistorio, at man kunde ikke give Kirkens Indkomst bort, og de kunde et andet Aar oprette deres Skade, naar god Væxt er.

1625, 5. Oktober. Poul Degn skal ikkun tilskikkes en Udskrift paa Latin af Fundatione sub sigillo Rectoris et manu Notarii de immunitate colonorum²⁾.

¹⁾ Vistnok menes Kirketienden af den Gaard, Degnen havde i Fæste af Universitetet.

²⁾ Degnen har vel villet hævde Skattefrihed for den nævnte Fæstegaard.

1626, 24. Marts. Den ledige Faxe Jord kan undes velb. Jørgen Urnes Bonde, men ikke henstedes til en Avls-gaard.

Hans Strangesen blev Hr. Niels Christensens Eftermand. Han var vistnok en Søn af Strange Madsen, Raadmand i Kjøbenhavn, der døde 4. August 1621¹⁾. I Sagen mod Præsten M. Oluf Kock ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, der i sine Prædikener havde angrebet Dr. Hans Povlsen Resen paa det groveste, var (Brødrene) Hans og Niels Strange(sen) blandt de Studenter, som afgave Vidnesbyrd, der særlig bidrog til at fælde Kock²⁾. Det er ikke saa ganske usandsynligt, at dette kan have tjent Hans Strangesen til Anbefaling; thi da der efter Hr. Niels Christensens Død var mange, som meldte sig til Faxe Præstekald, gav Universitetet ham Fortrinnet. Efter at han havde holdt en Prædiken for Professorerne, blev han d. 24. Juli 1616 af dem »approberet« til Præst i Faxe³⁾, idet man, som det synes, paa den Tid endnu ikke tog det Hensyn til Sognebeboerne, at man først lod dem høre den Mand, der skulde være deres Præst, inden han fik den endelige Beskikkelse, noget der dog i en senere Tid fandt Sted i Universitetets Patronatskald.

Den Gang Faxe Kald var blevet ledigt, skrev en vis Georgius Marius (Jørgen Nielsen), der tidligere havde været Hører i Malmø, men nu opholdt sig i Haarlev Præstegaard⁴⁾, til den bekjendte Latinist, M. Bertel Knudsen Aqvilonius i Malmø, og foreslog ham at søge at blive Præst i Faxe. I et Brev, dat. V. Kal. Sextil. 1616 svarede denne selvbevidste Personlighed: »De Faxea non est in mente, non fuit. Scis, quam talia nec ambiam, nec affectem. Scis, pro voto meo et optato non esse. Vitæ genus aliud elegi et

1) Optegnelse i Kgl. Bibl., Langebeks Exerpter Nr. 234.

2) Kirkehist. Saml. 3. R. I, 571. 573—4. 583—4.

3) Se foran, S. 234.

4) Kirkehist. Saml. 3. R. III, 273. 279—80. 287—8.

mores, quam ibi nunc in laude; locus posset arridere et blandiri, functio ea non est ad meam salivam, homines, cum quibus vivendum, non ad tenerum palatum¹⁾«. Med andre Ord: Faxø er nok et smukt Sted, men at være Landsbypræst tiltaler mig ikke, der er ingen litterære Personer, med hvem man kan omgaas; jeg har en kræsen Smag i den Henseende.

Hans Strangesen har neppe næret den Slags Betæneligheder, og han udstedte da ved sin Kaldelse følgende Forpligtelse til Universitetet:

Jeg Hans Strangesenn kiendis oc giør vitterliggt for alle, att efftersom hederlige oc høylærde mend, Rector oc Professores i Kiøbenhaffns Universitet, af den rett oc rettighed, som for^{no} Universitetz Fundatz dennem tilholder, haffue nu alle endrecteligen kalditt oc samtycktt mig till att være en Sogneprest till Faxø kircke, udi hederlig oc vellærd Herr Niels Christensens Sted, som nu nylig ved Døden er henkalditt: Da haffuer ieg loffuitt oc tilsagtt, oc nu mett dette mitt aabne Breff loffuer oc tilsiger dennem, att ieg, uden Siugdøm eller alldøm kommer mig paa, udi egen person mett all fiid skall prædicke oc lære dett hellige Evangelium foruden all forsømmelse; Disligeste retteligen handle oc tractere de høyværdige Sacramenter, oc giøre mine Tilhørere oc menige Sognefolck all anden tieniste inden oc uden Kircken, som en Sogneprest mett rette er sine Sognefolck plictig effter Ordinantzens liudelse, saa der ingen skall haffue mig skellig att beskyldte enten udi Leffnett eller Lærdøm i nogen maade. Oc skall ieg kiende Rectorem oc Professores, som nu ere, eller effterkommendis vorde, for mine kiere Patroner oc Fordrere, verendis dennem, som miin rette Øffrighed, hørig oc lydig, oc giffue aarlige aars till Universitetet x. gode ricks daller. Disligeste skall ieg bygge oc forbedre Præstegaarden, oc self bruge samme Gaards Eyedom, oc holde altingist ved god heffd, som dett sig bør. Befattendis mig

¹⁾ B. Canuti Epist. select. Centuriæ quinque. Rostoch. 1623, p. 652.

aldelis intett mett andre Kirckens eller Universitetetz Gaarde eller Huse, enten mett visse Landgild eller andre uvisse oc Universitetz Herlighed belangende. Oc dersom ieg findis att giøre imod nogen aff disse for^{ne} vilkaar, da skall mitt Collatz breff forbrutt vere, oc de Høylærde i Universitetet skulle da strax haffue fuldmactt foruden all giensigelse att indsette en anden lærd oc from Dannemand udi miin Sted. Till ydermere Vidnisbyrd, att ieg denne miin Beplictelse udi alle maade ubrødeligen holde vill, haffuer ieg trycktt mitt Signett her neden paa, oc mett egen haand underscreffuitt dette mitt aabne Breff, som er giffuitt i Kiøbenhaffn den 2. Augusti Ann. 1616.

Hanns Strangesen.

Egen haandt¹⁾.

Efter at være ordineret d. 11 Sept. 1616 af Biskop Resen tiltraadte Hr. Hans Strangesen da Embedet. Professorerne havde benyttet sig af Præsteskiftet til at nedsætte Lønnen, idet de Indrømmelser, der vare gjort Hr. Niels Christensen, ikke kom hans Efterfølger til Gode. Rigtignok bevilgede de senere Hr. Hans Strangesen fri Ildebrand af Præstegaardens Skov, men paa det trykkende Vilkaar, at han ikke maatte hugge noget Træ uden først at have en Seddel derpaa fra Universitetets Rektor²⁾. Selv om Professorerne havde den formelle Ret til at handle saaledes, vil man dog neppe kunne frikjende dem for i Brugen af deres Patronatsret at have givet et slet Exempel, der siden trolig efterfulgtes af mange adelige Patroner, idet Kaldsretten benyttedes til at aftvinge Præsterne visse Dele af deres Embedsindtægter. Naar Valget stod imellem ikke at faa Embede eller at faa det mod Afgivelse af et Stykke Jord eller en Mensalgaard eller deslige, saa kan man ikke fortænke en fattig Student i, at han gik ind paa det sidste, selv om han senere kom til bittert at fortryde det.

¹⁾ Orig. med Segl i Konsistoriets Arkiv, Pakke 114.

²⁾ Se ovenfor S. 235.

Hr. Hans Strangesens Tid i Faxe blev kun kort. Han døde nemlig allerede den 1ste December 1619, ventelig i den pestagtige Epidemi, som den Gang rasede paa flere Steder her i Landet. — I Faxe Kirkes Gang findes en Ligsten over ham; men den er saa udslidt, at kun følgende kan læses:

Her hviler s[alig Hr. Han]s Strangesøn, fød i Ki[ø]-
benhaffn . . . . .]. Der hand hafde v[æret Sogne-
præst] her til Fagse i tre Aar, oc i Ecteskab i
2^{1/2}¹⁾ Aar, død[e hand den] 1 Decemb. i sit Alders . .
[Aar]. Dernæst hans [Hustrue] Anne Mortens Datter,
[fød] 1599 den 7 A . . . .²⁾.

Anmærkning.

Den første Præst i Faxe, vi have fundet nævnet, er Frendæ Hostensøn, der forekommer 1427 som Medudsteder af et Dokument. Jvfr. Dr. Henry Petersen, Danske gejstlige Sigiller, S. 31, hvor dog Mandens Døbenavn formentlig mindre rigtig gjengives som: Fiendæ. — Frende var et i ældre Tid ikke ganske ualmindeligt Mandsnavn (se Biskop Jens Nielsens Visittatsbøger og Rejseoptegnelser 1574—97, udg. af Dr. Yngvar Nielsen, Indledning, S. XIII og XVI, og Rektor A. E. Eriksens Bemærkninger hertil i Historisk Tidsskrift udg. af den norske hist. Forening. 2. R. VI, 308—9). Det originale Dokument tillader meget vel at læse: Frendæ.

(Fortsættes).

---

¹⁾ Utydeligt.

²⁾ Afskrift meddelt af Hr. Frederik Barfod.

Universitetskirken i Faxe og dens Præster.

(Slutning.)

I Aaret 1854 døde i Lund i en meget høj Alder Biskop Wilhelm Faxe¹⁾, der tilhørte en af de ældste skaanske, oprindelig danske Præsteslægter. Stamfaderen, Jørgen Jensen Faxe, der 1642 blev Præst i Skabersjö og Törringe i Skaane, var født i Faxe d. 6. Juni 1614 og var en Søn af Ridefoged Jens Sørensen og Hustru Margrete Christoffersdatter (hvis Moder var en Datter af den bekjendte Kannik Jon Tursen i Lund)²⁾. I Skaane er »Faxe« saaledes bevaret som Familienavn indtil vore Dage, medens det neppe mere findes hos os, skjønt det i tidligere Tid forekom. Saaledes blev Hr. Niels Christensen Faxe 1652 Sognepræst i Brøndbyvestre og østre; ogsaa flere andre Præster fra en ældre Tid have her i Landet baaret Faxenavnet, da det i hine Tider var sædvanligere end nu, at studerende tog Navn efter deres Fødeby.

Idet jeg efter denne lille Excurs vender tilbage til mit Emne, bemærkes endnu, at da jeg sidste Sommer besøgte

---

¹⁾ Biskop Faxe der havde en levende Interesse for sin »Fædrenebygds« Historie, er Stifter af Selskabet for Skaanes Historie og Beskrivelse, der i saa høj Grad har fremmet vor Kundskab til de gammeldanske Egne hinsides Sundet. Han havde en fortrinlig Bogsamling, der ogsaa indbefattede interessante og sjældne Danica. Nærværende Udgiver var saa heldig paa Auctionen efter ham at erhverve adskillige saadanne.

²⁾ Cawallin, Lunds Stifts Herdammne. I, 363.

Faxe Kirke, saae jeg med Fornøjelse, at Prædikestolen i denne smukke og anseelige Kirke endnu er den, som Peder Juels Enke, Fru Jytte Gyldenstjerne, skjænkede til Kirken¹⁾. Da Præstearkivet midt i forrige Aarhundrede gik op i Luer, findes der paa Stedet selv ingen skriftlige Efterretninger for en ældre Tid. Desto heldigere er det, at Universitetets Arkiv tildels kan høde paa det manglende.

Mag. **Rasmus Svendsen** blev Hr. Hans Strangesens Eftermand. Den Gang Kaldet var blevet ledigt, havde Professorerne først tiltænkt Kapellanen ved Vor Frue Kirke, M. Valentin Christensen Køler, det. Men da han havde bragt i Erfaring, hvorledes Universitetet havde beklippet Kaldet, frabad han sig det²⁾. Nu tilbød man det til den ovennævnte Mand, som da var Konrektor ved Vor Frue Skole i Kjøbenhavn, og da han den 13de December 1619 havde udstedt en Revers ligelydende med den, som Hans Strangesen havde givet Professorerne, saa blev han samtidig kaldet til Sognepræst i Faxe³⁾.

Rasmus Svendsen var født i Odense o. 1590 og blev 1608 Student fra sin Fødeby's Skole⁴⁾. I Maj 1610 fik han Plads blandt Komunitetsalunnerne og blev senere Dekan i Klosteret; men i Juli 1611 blev han med flere af Dekanerne sammesteds relegeret, fordi han havde set igjennem Fingre med en Sammensværgelse blandt Alumnerne og havde undladt at sætte Professorerne i Kundskab derom. Under disse mørke Forhold begav han sig udenlands, men da han her gjorde sig fordelagtig bekjendt og vendte tilbage med

---

¹⁾ Se foran, S. 231 Not. Indskriften paa Prædikestolen findes aftrykt i *Marmora Danica* II, 307. Senere (1621) gav Fru Jytte Gyldenstjerne og hendes anden Ægtefælle, Christian Grubbe til Lystrup, en stor Kalk med Disk og Æske til Kirkebrød, alt af Sølv, til Faxe Kirke. (*Dansk Atlas* VI, 391.)

²⁾ Se foran, S. 236.

³⁾ Den originale Revers findes i Konsist. Arkiv, Pakken 114.

⁴⁾ Skoleprogram fra Odense 1836, S. 49.

gode Vidnesbyrd, blev han den 13de Dcbr. 1615 atter optaget ved Universitetet¹⁾. Hans forrige Forseeelse var ganske glemt og tilgivet, saa Biskop Resen antog ham som sin Famulus²⁾ og kaldte ham 1616 til Konrektor ved Vor Frue Skole, da dette nyoprettede Embede første Gang blev besat. Den 20. Maj 1617 tog han Magistergraden³⁾.

Præsteembedet i Faxe, hvortil M. Rasmus Svendsen var anbefalet af Biskop Resen, tiltraadte han i Aaret 1620⁴⁾. Nogen Tid efter ægtede han sin Formands 21aarige Enke, Anne Mortensdatter, der dog ikke levede i mange Aar (hun var død inden Aaret 1631). Efter hendes Død blev han anden Gang gift med Barbara Pedersdatter, der overlevede ham.

Efter at Mester Rasmus var bleven nærmere bekendt med Forholdene i Faxe, fik han Øje for, hvorledes Professorerne havde beskaaret Kaldets Indtægter, og skjønt han ved sin Revers havde fraskrevet sig Retten til at paatale Sagen, mente han dog ved Forestillinger at kunne udrette noget. For at have en fast Fod at staa paa, henvendte han sig til den 1591 afdøde Præsts, Hr. Christiern Nielsens, endnu levende Sønner og bad dem oplyse, hvorledes det havde forholdt sig med forskjellige Præstekaldet vedrørende Forhold i deres Faders Tid. Med den af dem udstedte, tidligere (S. 215—7) meddelte mærkelige Erklæring henvendte han sig saa til Universitetet for at faa nogle af

¹⁾ Rørdam, Kbhvns. Univ. Hist. III, 728—9.

²⁾ Rasmus Svendsen siger i Fortalen til sin Evangelisk-epistolsk Haandbog (1643) om den da afdøde Biskop: »jeg var den sl. Mands Domesticus og rejste med ham».

³⁾ Hundrup, Lærerstanden ved Metropolitanskolen I, 41.

⁴⁾ Hundrup og Wiberg sige, at M. Rasmus Svendsen d. 14. Aug. 1620 blev kaldet til Præst i Faxe. Dette kan ikke være rigtigt, da vi have hans Revers af 13. Dcbr. 1619. Men det er jo muligt, at han først er bleven ordineret den ovennævnte Dag, maaske fordi hans Plads ved Frue Skole ikke før kunde blive udfyldt. Naar Universitetet 23. Sept. 1620 besluttede, at der skulde tages Syn paa Faxe Skov (se ovf. S. 237), saa kunde denne Beslutning muligvis tyde paa, at den ny Præst da for nylig var tiltraadt.

de Rettigheder tilbage, som vare gaaede tabt. — Ved Understøttelse af sin gamle Velynder, Biskop Resen, lykkedes det vel M. Rasmus for sin Embedstid at opnaa nogle mindre Indrømmelser¹⁾. Men at disse ingenlunde tilfredsstillende ham, ses ikke blot af Sagens Forhandling, men ogsaa deraf, at han en halv Snes Aar senere, efter at han var bleven Provst i Faxe Herred, atter tog Sagen op, idet han indgav et udførligt Andragende til Universitetet (dat. Fagse den 14. Oktober 1631), som han ledsagede med følgende Fremstilling, hvori han præciserede de Punkter, som han paa egne og Præstekaldets Vegne ankede over.

At magnif. Dn. Rector med mine andre gunstige Patroner kunde dis klarligere oc bedre vide, huorledis det nu hafver sig her i Sognet med Præstens leylighed, vilde ieg dette optegne:

I. At alle mensalia ere komne fraa Sognepræsten med Landgiæld, smaaredzel, gesteri, gaardtzfestning oc anden Herlighed.

II. At en god del af Præstegaardens rette iord baade i Haven saa oc i marcken er der fraa kommen, oc faaar Præsten nu inted meer af dem, som bruge samme Præstegaardtz jord, end af andre Husfolck oc Sognefolck her i Sognet, som bor enten paa Cronens eller Adelens godtz.

III. Saa formeenis mig ocsaa at faae af præstegaardens skow meer end xij læss vedt aarligen. Maae ey heller faa til kiøbs for rede penge, naar ieg trenger, huercken i Kirke Skowen, ey heller i Bøndernis.

IV. Foruden alt dette er end da pensionen foregit 30 Ordzt daler: fordi tilforn hafver mand ickun gifvit ti marck danske penning til pension aarligen, oc den, som den gaf, hans vilkaar var end da lideligere, end mine nu er. Huilkit kand bevisis en part med mundelig oc lifactig vidnisbyrd, en part med skriftelig, end ocsaa med Universitetz egen Bref oc Sigel.

V. Af de aarsager, at hawe romit oc iorden i marcken ere forringit, oc ildebranden mig formønis, som rørt er, maa

¹⁾ Se Uddragene af Acta Consist. ovf. S. 237—9.

iøg kiøbe aarligen for mange penge: Humle, Kaael, Høe, Hafre, Vedt.

VI. Oc efterdi ieg foraarsagis fleer gang, end ieg vel kunde, at forreise til Kiøbenhafn oc andre stæder, huor mig af Øfrigheden forskrifvis med andre om adskillig leylighed at møde, saa oc med Kong. Maistz Skat, Cathedrat., Universitetz Skat, Hospitals Penge, Fangers oc Landflyctiges Penge at fremføre, foruden mit egit ærinde at bestille til husens behof etc., da fordi ieg hafver ingen hielp af Prestebordetz Bønder, som mine Formend, nedis ieg til tit oc ofte at leye vognmend, naar ieg uden min store Skade icke kand miste mine heste eller folck fraa gaarden, oc naar min egen vogn er i reise med Kongens folck, Herremend, Kongens sønner, ja end ocsaa med Hans Maietz self etc.

VII. Oc efterdi samme Bønder icke heller pleye for mig, oc Husmendene huercken arbeide for mig ey heller gaae mit ærinde nogen stedz hen, som de hafve giort for mine Formend, nedes ieg til at holde til kost oc løn tuende personer, en Karl oc en Dreng, aarligen meer end mine Formend giort hafve. Huad det koster aarligen, kand huer god mand vel betencke, som self holder folck oc tiunde.

Af dette forskrefne formeener ieg, Magnifice Dn. Rector oc andre mine gunstige Patroner, at i som forstandige Mend nochsom forfare, at ieg icke beklager mig for Eder ofver heelt hofvet (som mand pleyer at sige) men den drabelige Skade, som ieg tager, saa oc allermest min Samvittighed (huor om videre i min Supplicatz) noder mig til etc.¹⁾

Følgende Optegnelse i Konsistoriets Forhandlingsprotokol, viser, hvorledes Professorerne stillede sig til Sagen:

Acta Consistorii 11. Januar 1632.

Bleve V. Poster ventileret, som M. Rasmus Svendsen i Faxø havde indlagt for Consistorio, anlangende nogen Jord og anden Rettighed, som han mente Faxø Præstegaard skulde tilhøre. Hvor paa M. Rasmus udi egen Person saadan Svar blev given: 1. At Mensalia ikke kunde ved nogen Rettighed

¹⁾ Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken 114.

hendrages til Præstegaarden, efterdi det altid haver været Universitetet frit, samme Tillæg at unde, hvem Professores vilde, og dersom Faxøe Præster saadan haver nydt, er det dem *ex speciali indultu* og ikke af nogen Rettighed tilladt, som noksom af adskillige Universitets Documenter kan bevises. 2. Hvad den Jord anlanger, som skal være kommen fra Præstegaardens Agre, vil Professores gjerne gjøre deres bedste, at dersom det saaledes befindes, det da kan komme udi sin rette Skik og Possession igjen. 3. Vil Professores sig noksom *accommodere*, naar han er Skov begjærendes og den behøver. 4. I lige Maade kan vel nogen Ægt og Arbejd bevilges; men hvad Rejser ud til Kjøbenhavn belanger, som Bønderne skal gjøre, kan intet sluttes, førend *plenius Consistorium* bliver convoceret. Hvorfor M. Rasmus lod sine Copier af adskillige Breve blive hos Consistorium, og siden [kan] forvente fuldkommeligere Svar paa indlagte Punkter.

Da M. Rasmus Svendsen under 2. Dcbr. 1631 ogsaa havde klaget over, at en Mand ved Navn Christen Sørensen havde opsat en ny Bygning paa Præstegaardens Jord, og da han havde bilagt sin Klage med Vidnesbyrd¹⁾, saa kom ogsaa denne Sag til Forhandling i Konsistorium tillige med foranstaaende opsatte Sag, som følgende Præsten meddelte Svar viser:

Eftersom Rectoris oc Professorum betenkende er bleffuen begærit udj efterfølgende puncter, som M. Rasmus Svendsen, Sognepræst udj Faxe, for Consistorio haaffuer andraget, er denne deris Mening der om kortelig.

1. Huis fortred oc indpass M. Rasmus formener sig att skee ued Christern Søffrensen ibidem hans bygning, saa oc i marcken aff de andre hans naboer paa Præstegaardens Jord,

---

¹⁾ Deriblandt følgende: •Bekjender jeg Bo Andersen i Fagse og vidner, at som jeg kom i Præstegaarden at tjene kort Tid efter M. Rasmusses Bryllup med sl. Anne Mortensdatter, da strakte Præstens Gærde sig fra Kirkemuren lige til Ledstolpen eg derfra til midt paa Jens Kocks søndre Husgavl• etc. (Flere Vidnesbyrd i Konsist. Arkiv, Pakke 114.)

sambtycker de gierne, at M. Rasmus driffuer sin sag, saa wit hand med low oc ret kand.

2. Seer ocsaa gierne, at Husmendene paa Kirckens effter Ordinantzen giøre M. Rasmus sin rettighed med dags Arbeid.

3. Bevilger ocsaa, at M. Rasmus tilkommer meer Skou aarlig til kiøbs, huad billigt kand were, offuer de 12 Læs, hand haffuer gratis.

4. Men Kirckens Bønder nogen ny ecter at paalægge, mener de icke at uere forsuarligt.

Hafn. 14. April 1632¹⁾.

Den Udholdenhed, M. Rasmus Svendsen viste i disse Forhandlinger, tyder paa en energisk Karakter. Denne fremtræder ogsaa, om end paa en mindre tiltalende Maade, naar han 1626 udelukkede nogle Kvinder fra Nadveren, fordi de offentlig vare blevne udskjeldte som Hexe²⁾. Men Iveren kunde ogsaa gaa i gavnligere Retning. Saaledes tog han sig med Varme af Sognebeboernes Ønske om forskjellige Forbedringer med Hensyn til deres Kirke. Da Folketallet i Faxe Sogn nemlig var voxet betydelig, var der ikke længere tilstrækkeligt Rum til Kirkegjængerne, »saa de ikke, som i andre Kirker, kunde have belejligt Sted til at høre Guds Ord og nedfalde og gjøre deres Bønner, hverken i Kirken eller i Vaabehuset«. Man klagede endvidere over, at den ny Klokke, som Universitetet 1633 havde anskaffet³⁾, ikke kunde høres over hele Sognet, og ønskede derfor, at der Morgen og Aften paa Søn- og Helligdage maatte ringes med den store Klokke, som forhen havde været Skik, for at man i det mindste paa disse Dage kunde høre Klokken over hele Sognet og »til gudelig Betænkelse opvækkes«. Man ønskede Gulvet i Koret forhøjet, da det nu var vanskeligt for gamle Folk at tage Plads om

¹⁾ Konsistoriets Koptbog II, 288b.

²⁾ Dänische Bibliothek II, 83.

³⁾ Herom Oplysning i Danske Mag. 5. R. I, 202—3.

Alteret. Og endelig klagede man over, at »Sejerværket var slet af Lave«, hvorfor man ønskede det fornyet¹⁾. Alt dette forebragte M. Rasmus Svendsen i sin Egenskab af Præst i en Skrivelse af 8de December 1634 for Universitetet. Men skjønt Andragendet blev overbragt og anbefalet af den som Forfatter bekendte Christen Ostersen (Vejle), der da var Herredsfoged i Faxe Herred, saa viste Professorerne dog ingen Iver for at faa Manglerne afhjulpne.

Beboerne indgav den 29de Januar 1637 med den nævnte Christen Ostersen i Spidsen paany et Andragende til Universitetet, hvori de forestillede: — »Endog Faxe Kirke udi adskillige Maader er brøstfædig, saa have vi dog heden set til det fornemste og nødvendigste, som er Guds Ære og Menighedens Saligheds Forfremmelse, hvilket formedelst Kirkens ufuldkommelige Storhed forhindres, af Aarsag Menigheden er nu meget større og mangfoldigere end af Arildstid, og ikke kan have Rum i Kirken, saa de paa bekvemmelige Steder kan staa og høre Guds Ord; men endel Bomænd saavel som mangfoldige Husmænd have ingen Stolestader, og mange Bomænd og deres Hustruer, item Børn og Tjenere (som have Stolestader) fortrykkes af Husmænd og deres Kvinder, foruden et stort mangfoldigt Folk, som staar paa Gulvet, endogsaa i Vaabehuset og ude paa Kirkegaarden under Vinduerne, hvilke ikke i Kirken kan have Rum, saa at saadan Kirkens Mangel og Brøst tit og ofte foraarsager stor Tumult, Trængen, Bangen, Buldren og anden Guds Fortørnelse, endogsaa de Tidens Vanbrug og Forargelse, som ellers til Guds Ære og Menneskens Saligheds Opbyggelse burde at anvendes og aflægges. Hvorfor vi paa forskrevne Kirkens og Sognemændenes Vegne ere ganske ydmygeligen begjærendes, at saadan Kirkens Brøst og Menighedens Nytte maatte ansees og saa midles, at I

¹⁾ I et Brev af 30. Jan. 1604 skriver den tidligere omtalte Urban Kjeldsen til Universitetets Rektor, Dr. Nicolaus Theophilus: »Jeg haaber med Guds Hjælp, at vi fanger vort Klokkeværk færdigt inden Søndag og vel flyet, fast og stærkt, som det sig bør«.

gode Mænd vilde lade opbygge et Kapel, hvortil samme-
steds er bekvemmelig og belejlig Plads, paa det saadan
Uskikkelighed og Guds Fortørnelse, som hidindtil er til-
draget, kunde afskaffes, og Menigheden derimod med større
Iver og Andagt paa bekvemmelige Steder kunde høre Guds
Ord, anseende, at saadant er Guds Ære og Menighedens
Salighed højlig anliggende og fornødent¹⁾«.

Dette Andragende var anbefalet af Provsten, M. Rasmus
Svendsen, og af Godsejeren, Christian Grubbe til Lystrup.
Den første antydede at han havde talt med flere af Pro-
fessorerne om Sagen, og at de havde givet ham godt Haab.
Naar det i Hofmans Foundationer (VIII, 371) bemærkes, at
«Kapellet» i Faxe Kirke opførtes 1639 »paa Kirkens Be-
kostning«, saa er det kjendeligt nok den forønskede Udvidelse,
som derved betegnes.

Som Forfatter har M. Rasmus Svendsen gjort sig be-
mærket, idet han udgav:

En liden nyttig Euangelisk-Epistolisk Haandbogs
første oc anden Part. Kbh. 1643.

Skriftet indeholder dels Betragtninger over Søndags-Evan-
gelierne og Epistlerne, særlig beregnede paa at vise deres
indre Forbindelse, dels et Forsøg paa at sætte dem paa
Vers. Det sidste er meget ufuldkomment, og Poesi vil
man forgjæves søge i disse Parafraaser. En enkelt Gang
kan Forfatteren slumpe til et taaleligt Vers, som naar han
begynder Omskrivningen af Epistelen til Søndag mellem
Jul og Nytaar saaledes:

Jeg siger, at saa lang en tijd
    En Arfving Barn monn' være,
Oc omgaa's med Barnactig Ijd
    Oc hold'r det sig for Ære,
Da actis hand kun som en Træl,
    Oc er paa dennem ey forskæl,
Dog hand skal Godset arfve.

¹⁾ Danske Mag. 5. R. I, 338.

Men som oftest er ogsaa Versemaalet yderst mangelfuldt. Den Gang tog man imidlertid ikke sligt saa nøje, naar Hensigten var god. Om den udtaler Forfatteren sig i Dedicationen af 1ste Part til Fru Mette Rosenkrantz, Kansler Christian Thomesens Hustru. Tillige giver han en Slags litterærhistorisk Udsigt over andre Forsøg i samme Retning:

Inden Arbejdet var trykt, havde Forfatteren i længere Tid brugt det i sit Hjem til Opbyggelse for sine Børn og Tyende. Men »en Dag havde jeg noget at forrette hos ærlig og velb. Mand Otte Giøje til Tureby Gaard, nu salig hos Gud, som var hen ved $\frac{1}{2}$ Aar, førend Herren henkaldede den salige Mand; da kom iblandt andet i Tale om denne lille evangeliske og epistoliske Haandbog, som han havde hørt om, og begjærede den at se, hvilket ogsaa skete. Og der den blev Hs. Velb. skikket, begjærede han den at beholde paa 14 Dages Tid; havde den saa borte i nogle Maaneder. Omsider fik jeg Skrivelse fra Kjøbenhavn, at den var leveret ærl. og velb. Mand og strænge Ridder Hr. Christian Thomesen Sehested, Danmarks Riges Raad og Kgl. Maj.s Kansler, og at velbem. Hr. Kansler havde overantvordet den til den hæderlige og højlærde Mand, Dr. Hans Hansen Resen, SS. Theologiæ Professorem i Kjøbenhavns Universitet, at overse; hvorfor, der jeg fik Lejlighed til, forføjede jeg mig til forskrevne min gunstige gode Ven og Fordrer, Dr. Hans Resen, at forfare om hans Censur og Mening, hvilken lod sig ogsaa dette mit Arbejde vel befalde, og lovede det med det første til Trykken at ville befordre. Og eftersom hans sl. Fader, Dr. Hans Povlsen Resen, Superintendent over Sjællands Stift, henførte i sin Visitats Evangelia saa vel som andre Texter, som til Prædiken bleve forklarede af Præsterne paa Landet, til Catechismi Hovedparter, hvilket jeg og selv tit og ofte haver hørt, der jeg var den sl. Mands Domesticus og rejste med ham, saa og siden jeg er fordret hid til dette Kald, ordentligen og meget bekvemmeligen at være sket, og den salige Mand udi sit levende Liv nogle Gange paa Landemode

lovede at ville saadant paa Tryk lade udgaa, Præsterne paa Landet synderligen til Efterretning, des flittigere at drive Catechismum endogsaa udi hvert Søndags-Evangelio, da tvivlede jeg intet paa, den sl. Mand jo noget der om skriftligen havde efterladt, hvorfor jeg anmodede hans kjære Søn, forskr. Dr. Hans Resen, at han mig saadant vilde meddele og dette mit ringe Arbejde der med forbedre, udi hvilken min Begjæring den gode Mand ikke aleneste samtykte, men endogsaa overlod mig sin sl. Faders korte Deling over hvert Evangelium med bekvemme Indgange der til af Skriften, saa vel som ogsaa hver Epistels Overenskommelse med Evangelio, til begges fulde Deling, saa at hvem det befalder, kan efter denne Anledning bruge Epistlen til Indgang til Højmesse, og Evangelium til Indgang til Aftensang. Med hvilke trede Stykker jeg ogsaa denne min liden Haandbog, som jeg forhaabes, ikke uden manges store Gavn og Nytte, des lettere at komme til ret at forstaa Evangelia og Epistlerne og dennem for Menigheden des bekvemmeligere at forklare, haver med den gode Mands Samtykke forbedret.

Som Anledning til, at Forf. tilegnede Fru Mette Rosenkrantz denne første Part, nævner han de Velgjæringer, hendes Forældre, den lærde Holger Rosenkrantz og Fru Sofie Brahe, ligesom ogsaa den sidste Fader, Axel Brahe til Elved, der i sin Tid var Lensmand paa Odensegaard, havde vist hans Fader, der fordem boede i S. Hans Sogn i Odense, og ham selv. Desuden havde han »af en andægtig liden Bog, nylig udi Kjøbenhavn udkommen, fornummet, Ed. Velb. at have Lyst til at digte og bruge saadanne aandelige Salmer, eftersom der udi findes mange, over hvilke Ed. Velb.s Navn findes tegnet«.

For theologiske Læsere vil det ikke være uden Interesse at se, hvorledes Forfatteren efter Biskop H. P. Resens Anvisning giver Vejledning til forskjelligartet Benyttelse af Søndagstexterne, og er der end ofte noget tvungent i disse Forsøg paa at paavise hele Katekismus i enhver Text, saa

vil man dog ogsaa jevnlig støde paa træffende og skarp-sindige Bemærkninger, som en Præst endnu vilde kunne gjøre god Brug af i sin Forberedelse til sin Prædikegjerning.

Anden Part af Haandbogen er tilegnet Fru *Ædel Rosenkrantz* til Totterupholm, Enke efter *Gabriel Laxmand* til *Frøsløvgaard*. Forf., der skriver sig selv: *Rasmus Svendsøn Ottense*, tilskriver hende 12. Sept. 1643: »efterdi jeg formærker, at *Ed. Velb.* ogsaa [ligesom *Fru Mette Rosenkrantz*] haver synderlig Lyst til Gud og hans hellige Ord, som erfares baade af andet, saa vel som og af den smukke, nyttige Bog, *Ed. Velb.* haver ladet udgaa, Menigheden til bedste, saa at den, der haver, skal gives, efter *Christi Ord*; endogsaa efterdi at *E. V.* haver nyligen kjøbt *Totterupholm*, og de fleste Bønder i *Faxe*¹⁾ Sogn ligge dertil, og *E. V.* i saa Maade er bleven vor Øvrighed, og denne lille Bogs anden Part er og nyligen paa Tryk udgangen, vilde jeg *E. V.* som en Gratulation og Velkom til vort Sogn den tilskrive«.

Denne Del af Skriftet er ledsaget af latinske *Ærevers* til Forfatteren af hans »affinis« (*Svoger*) *Hans Christoffersen*, Professor i Græsk ved Universitetet, af *Jens Grønbeck*, der ogsaa betegner sig som »affinis«, og af *Niels Jørgensen Serup* (der et Par Aar efter blev Rektor i Sorø og siden Sognepræst ved Domkirken i Ribe).

Den vigtigste Bedrift i *M. Rasmus Svendsens* Liv er hans Oprettelse af en Skole i Faxe. — Det var vel Degnens Pligt at give Sognets Ungdom nogen tarvelig Undervisning i *Børnelærdommen*²⁾. Men det forslog ikke ret meget, og mindst i et saa folkerigt Sogn som Faxe, især da Degnen her som oftest havde andre Hverv at passe.

¹⁾ Noget ind i det 17. Aarh. begyndte Navneformen *Faxe* at afløse den oprindelige Form *Faxe* (om hvilken kan efterses *Brasch, Vemmetoftes Historie* I, 9). *M. Rasmus Svendsen* havde tidligere sædvanlig skrevet: *Fagse*.

²⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. III, 462—3.

Vi have tidligere omtalt, at Urban Kjeldsen, der var Degn i Faxe i en lang Aarrække († 1610), tillige i mange Aar var Tingskriver, siden blev han Universitetets Foged eller Fuldmægtig samt Kirkeværge. I en Opsats fra 1596 foreslaas »at tale med Rektor om Urban Degns Lejlighed, at han beklager sig, at han ikke kan tage vare paa sit Fogderi for sit Degneembede; der kunde somt blive forsømt, da der er meget at bestille med Børn at læse med, syge Folk at søge og skrive for, med meget andet, Kirkeværgedom med mere, og for hans Alderdoms og Skrøbeligheds Skyld kan han ikke tage det alt vare«. Dersom Rektor derfor vilde sætte en anden Foged, vilde Urban dog fremdeles efter Lejlighed fremdeles yde Universitetet sin Tjeneste¹⁾. Men de højlærde vilde nødig give Slip paa ham, da han var en meget brugbar Mand. — En af denne Degns Eftermænd, Povl Christensen Resen, var ogsaa Universitetets Foged²⁾. Da hans Efterfølger, Jørgen Pedersen Assens, d. 27. Sept. 1634 kaldtes af Professorerne, maatte han ikke blot love at passe Sangen i Kirken og Sognets »Ungdom og Børn flitteligen at oplære udi deres Catechismo og Børnelærdom«, men ogsaa forpligte sig til at ægte Degneenken og mod en Indfæstning af 16 Daler overtage en Universitetet eller rettere Faxe Kirke tilhørende Fæstegaard, uden at maatte kræve større Forskaanelse for Ægter og andre Byrder end en anden Universitets-Bonde³⁾. Men derved var Degnen jo i Grunden reduceret til en Bonde med al en saadans Slid og Slæb, og Ungdommens Undervisning i Børnelærdommen maatte nødvendig komme til at staa tilbage⁴⁾.

¹⁾ Konsist. Arkiv, Pakken 99.

²⁾ Se Danske Mag. 5. R. I, 202—3.

³⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 393—4.

⁴⁾ Jørgen Pedersen Assens døde efter to Aars Forløb. I den Forpligtelse, hans Eftermand i Degneembedet, Peder Laursen Bogesø, maatte udstede ved sin Kaldelse d. 22. April 1636, findes Vilkaarene om Enken og Fæstegaarden dog ikke (Konsist. Kopibog III, 144). Ligeledes kan det mærkes, at han, der hidtil

Det var formodentlig dette Misforhold, som M. Rasmus Svendsen havde Øje og Hjærte for, og ved hans Opofrelse lykkedes det virkelig i Faxe at faa en særlig Skole oprettet tidligere end maaske noget andet Sted paa Landet i hele Danmark¹⁾.

Vi skulle først omtale, hvad der mulig fra først af kan have givet Ideen til dette Foretagende. I Hr. Jørgen Faxes tidligere meddelte Beretning om Forholdene i hans Faders, Hr. Christiern Nielsens, Tid i sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede nævnes blandt de Mensalgaarde, som hørte under Præstegaarden, »en liden Gaard udi Faxe, som kaldes Skolegaarden, der Kapellanen iboede, undt ham af min sl. Fader, fordi han baade hjalp ham udi Kirketjenesten, saa ogsaa havde os Børn med flere Præstesønner at informere«. Kort efter sin Tiltrædelse af Præsteembedet havde M. Rasmus Svendsen i Jan. 1622 andraget for Universitetet: »at eftersom der har været tilforn et Skolehus, udi hvilket Ungdommen blev oplært, og mange angav sig samme Bestilling at forrette, hvilket er blevet dem afslaaet, fordi der er ingen Bolig ledig, at da det første Hus, der blev ledigt, maatte dertil forordnes«.

Der er intet Spor til, at Universitetet har stillet sig gunstigt til Sagen; men derfor opgav Mester Rasmus den

---

havde været Universitetspedel, før sin Kaldelse til Degn drog ud til Faxe for i Paaske Helligdage at lade sig høre (som Forsanger) af Menigheden. (Danske Mag. 5. R. I, 350.) — Han syntes ogsaa at have været Kirkeværge i Faxe. I alt Fald læses i Acta Consist. 10. Jan. 1639: »Blev Faxe Kirkes Regnskab approberet, som Peder Lauritzen Degn indlagde«.

¹⁾ Det kunde dog bemærkes, at Jesper Brochmand beretter i sin Ligtale over Fru Berete Brock († 1639), der var gift med Tyge Brahe til Thostrup og Vemmetofte, at denne Frue havde oprettet en Skole ved sit Herresæde Mattrup i Jylland for Bønderbørnene. (Brasch, Vemmetofte I, 148). Men det er os ubekjendt, om Skolen har bestaaet længere, end Fruen levede. Det er for øvrigt ikke usandsynligt, at Fru Berete Brock, der var af en sjælden ædel Tænkemaade, gennem sin Mand ogsaa har bidraget til at Skolen Faxe blev oprettet.

ikke. Ved Bistand af Lensmanden paa Tryggevælde, Tyge Brahe til Thostrup, fik han en Grund udvist 1633, og Lensmanden ydede selv et Bidrag til Sagens Fremme, som følgende Indskrift, der blev sat paa Skolehuset, viser:

An. 1633 impetravit a Christiano IV, Rege clementissimo, illustris et generosus D. Tycho Brahe de Thostrup hunc fundum in usum Scholæ; anno vero seqventi in subsidium Rectoris dedit 100 Daleros¹⁾.

Ligeledes bevægede Præsten den tidligere nævnte Herredsfoged, Christen Ostersen (Vejle), og andre Beboere af Sognet til at yde Bidrag til Skolen. Selv gav han ogsaa et efter de Tidens Forhold betydeligt Tilskud til Lærerens fremtidige Lønning. Og han gjorde endnu mere, idet han paa egen Bekostning lod et Skolehus opføre med Bolig for Læreren. Herved var Sagen bragt saa vidt, at der kunde tænkes paa en blivende Ordning af Skolens Anliggender. Den 5. Maj 1642 udgik der kgl. Befaling til Biskop J. Brochmand og Provsten i Faxe Herred²⁾ om med det første at begive sig til Faxe »og der gjøre en god Anordning, hvorledes herefter der sammesteds skal forholdes med den Skole, der til fattige Børns Information er oprettet³⁾«.

At denne Befaling er fremkaldt ved et Andragende fra M. Rasmus Svendsen, kan neppe være tvivlsomt. Resultatet af Overvejelserne blev følgende mærkelige og for hin Tid onestaaende Fundats for Skolen i Faxe.

Jesper Rasmussen Brochmand, Doctor og Professor Theologiæ udi det kongelige Universitet i Kjøbenhavn og Superintendent over Sjællands Stift, gjør vitterligt, at eftersom vores allernaadigste Herre og Konge, Kong Christian 4de, haver af synderlig Gunst bevilget og tilladt, udi Faxe By at lade opbygge et Skolehus paa en Plads og Rum, som Mag. Rasmus Svendsen, Sognepræst ibidem, haver i Fæste, hvorudi

¹⁾ Hofman, Fundationer VIII, 372.

²⁾ M. Rasmus Svendsen var jo paa den Tid selv Provst.

³⁾ Danske Kirkelove III, 290—1.

en Person altid kan bo herefter, og lære Ungdommen at læse og skrive og udi Guds frygt undervise, og at samme Person, saa sandt han dertil findes dygtig, maa, al den Stund han er i den Bestilling og den forestaar, nyde og beholde fornævnte Hus, Plads og Rum fri, foruden Landgilde, Ægt og Arbejde eller andre kongelige Tynger, og det fordi det angaar Guds Ære og Ungdommens Forfremmelse.

Da efterdi Guds Ære som den rette, principale Aarsag, derhos Ungdommens Forfremmelse fornemmeligen her søges, og der haver ingen vis Anordning her til Dags været herom, haver jeg med Sognepræsten, efter højstbemeldte vor aller-naadigste Herres og Konges Befaling, gjort denne lille Ordinans, som efterfølger:

Om Skolemesterens Person og Bestilling.

1. Næst det han frygter Gud, læser fitteligen for Ungdommen og forholder sig skikkeligen i gode Sæder og Levned, Disciplene til godt Exempel og Eftersyn, skal han, saa lang Tid han er i den Bestilling, være ugift og ensom, som de og ere gemenlig i andre smaa Skoler, og ej slaa sig til Avl at bruge. Thi derved forsømmes Ungdommen. Meget mindre skal han holde nogen Slags Drik eller omgaas med sligt, som de gjøre udi Kroerne.

2. Dernæst skal han ikke søge Kroerne eller andre Steder, at sætte sig til Drik, men dersom han haver nogen Dags Kost udi Ugen i Kroerne eller hos andre, da strax efter Maaltid og Taksigelse opstaa og forføje sig til sit eget og sin Skolebestilling tage vare paa.

3. Skal han om Sommeren, efter Morgenbønnen og Dagsbønnen samt noget af Catechismi Forklaring og dens Tilbeholding, desligeste en kort Morgensang, begynde at læse ved 6 Slet, og ved 7 eller $7\frac{1}{2}$ om Vinteren, til Klokken 10. Imidlertid faar Børnene Davre, og da kan Skolemesteren saa vel som om Morgenens, indtil han begynder at læse for Ungdommen, være i sine egne privatis Studiis; dog ferend han dimitterer Børnene og giver dem Forlov, skal han læse et Capitel af den danske Bibel, eller og en af Disciplerne, som kan lydeligen og retteligen læse.

4. Naar Klokken er 12, begyndes atter i Skolen at læses, dog en kort aandelig Sang tilforn sjunges eller og nogle faa udvalgte Vers af en Psalme, om den er lang. Siden at holde det ud til Klokken 3 eller 3¹/₂ om Vinteren, og om Sommeren til den er 5. Dog kunde de have nogen Forlov imellem at recreere sig med Leg og i Marken at gaa om Sommeren, dog Skolemesteren ikke at være langt fra dem. Førend der sker siden Dimission af Skolen om Aftenen, skal læses nogle Stykker udenad af Catechismi Forklaring og andet, som dertil hører. Item Aftenbønnen, et Capitel af Bibelen, og saa slutte alting med en kort Aftenpsalme.

5. Maa Skolemesteren ej forrejse nogensteds af By, uden han har Forlov tilforn af Sognepræsten, som nu er eller bliver; og siger han sit Ærinde, om det er nødvendigt, item siger en vis Dag, naar han kommer igjen. Imidlertid skal Præsten tage vare i Skolen, saavidt han ikke forsømmer sit eget Kald. Men dersom Skolemesteren af Fornødenhed og lovlig aarsages en Uge eller 2 à 3 at blive borte, da skal han selv forskaffe en dygtig Person, som kan flittigen undervise Ungdommen og den vare og imidlertid holde den til Gudsfrygt og sædvanlige Øvelser, indtil han igjen kommer.

6. Om Søndagen og andre hellige Dage skal Skolemesteren læse i Kirken for den anden Ungdom med Degnen og Substituten, naar han derom af Præsten anmodes.

7. Den første Onsdag i hver Maaned skal han med sine Disciple i Tide søge Kirken, tilbørligen Bededag at holde, saavel som Fasten igjennem. I de andre Onsdage skal han saa meget lade fare af den sædvanlige Læsning, at Disciplerne i Skolen i den Sted kunde synge Litaniet med christelig Andagt.

8. Om de andre Onsdage og Løverdage maa Disciplerne gives 1 Time eller 1¹/₂ Time Forlov efter Middag, og ikke forblive aldeles saa længe i Skolen, som de andre Dage, som og sker i andre Skoler. Imidlertid kan og Skolemesteren tage sig selv vare.

9. Skal han ikke aleneste lære Disciplerne at læse og skrive og Gud at frygte, men og formane dem at øve sig i gode Sæder i Skolen, hjemme hos Forældrene, hos andre og

paa Gaderne, desligeste overhøre dem i Skolen, hvad de have hørt og mærket af næst foregaaende Prædiken.

10. Naar nogen Pædagogus kommer herfra, da skal Sognepræsten, som nu er eller efter ham bliver, med Biskoppens Vidskab og Samtykke opsøge og høre om en anden gudfrygtig og dygtig Person til Bestillingen igjen.

Om Skolemesterens Underholdning.

Tilforn haver de Personer, som haver undervist Ungdommen, ingen vis Værelse havt, men maatte leje sig Hus for deres Penge, og paa det sidste kunde de ikke faa noget Hus eller Stue i den hele By, som de kunde lære Ungdommen udi beqvemmeligen; men nu haver Sognepræsten paa sin egen Bekostning ladet bygge et beqvemt Skolehus, som haver kostet ham over 200 Daler at opbygge af ny, til Ungdommen, efter Kongl. Majests naadigste Bevilning, saa og Kammer til Skolemesteren derhos, saa han sidder nu fri for Husleje. I den Sted hans andre Antecessores bleve anmodede om Skat etc., er han nu fri efter Kongel. Majests Brev. Tilforn havde Skolemesteren ingen vis Løn, saa han maatte lade sig nøje med 1 Skill. eller 2, eller hvad godt Folk godvillig vilde give ham, for hvert Barn om Ugen, og af de meget fattige Folk intet; nu haver han ej alene det, de forrige havde af Børnene, men og noget vist aarlig, som efterfølger:

Først Renten af de 50 Sldr. Courant, som ærlig og velbyrdige Mand Tyge Brahe til Thostrup, Kongel. Majests Befalingsmand til Trygevælde, haver givet til fornævnte Skole, at staa paa Rente til evig Tid, og den Skolemester, som nu er eller herefter kommandes vorder, forpligtet være at sætte paa visse Steder paa Rente, som de selv agter at forsvare.

Dernæst haver jeg selv, da jeg var Rector, med mine Dominis Collegis Professoribus udi det kongelig Universitet, bevilget, hvad der kan falde paa Kirkens Tavle de 3 høje Fester i Aaret, som har beløbet sig her til Dags 12 Sldr. aarlig.

For det 3die haver bemeldte Mag. Rasmus Svendsen af sin og sin Hustrues Barbara Pedersdatters egen gode Villie iligemaade givet til samme Skole 100 Sldr. Mønt, hver

Slettedaler beregnet til 64 Skilling danske, som ogsaa af hannem og hans Efterkommere skal udsættes paa Rente, at staa til evig Tid, og Skolemesteren samme Rente at nyde og beholde aarligen.

Herforuden haver ærlig og velforstandig Mand Christen Ostredsen, fordum Herredsfoged udi Faxe Herred, givet 22 Sldlr. dertil, som iligemaade sættes paa Rente til Skolemesterens Underholdning.

Saa haver og Morten Rasmussen i Wærløse givet til samme Brug 5 Sldlr., Lauritz Ingwordsen i Atterup haver og givet dertil 4 Sldlr., og Lauritz Fugl i Wærløse haver iligemaade givet dertil 3 Sldlr. Hvilke Summer gjør 34 Sldlr., og naar de tillægges de 50 Courantdaler, beløber de sig i en Summa $96\frac{1}{2}$ Sldlr. Og paa det de kunde blive 100 Sldlr., haver Sognepræsten givet og lagt dertil $3\frac{1}{2}$ Sldlr., saa Skolemesteren, med de 12 Sldlr. bevilget af Kirken, bekommer aarlig til Løn 22 Sldlr.

Og eftersom der befindes en liden Enghave til den Plads, Skolen staar paa, samt og nogen ringe Jord i den ene Vang paa Faxe Mark, da efterdi Sognepræsten haver føret afstaaet den Plads, som han havde i Fæste, for det andet paa egen Bekostning opbyggt Skolehuset, som nu findes paa Stedet, igjen af ny, for det 3die givet fornævnte 100 Sldlr. til Skolen, og Skolemesteren nu strax Renten deraf at nyde aarligen; haver og for det sidste med sin skriftlig Intercession forhvervet de 12 Sldlr., som bevilges aarlig af Kirken til Skolemesterens Løn, og ved sin Anmodning aarsaget, at sal. Tyge Brahe, Christen Ostredsen og de andre haver givet det dertil, som nu er, da skal han derimod for sin gode Villie og Bekostning nyde samme lille Enghave og Jord fri for anden Udgift i sin og sin Hustrues Livstid. Efterdi og de 100 Sldlr. forrenter 2 Mk. mere, end 8 Mænd haver taxeret samme Eng og Jord for, skal han paa sin egen Bekostning holde samme Skolehus med Tag, Vinduer og alt andet ved Hævd og Lige, saa og hans Hustru efter hans Død.

Men naar de ved Døden afgaar, da samme Jord og Eng at følge Skolemesteren, eller ham gives af Præsten eller hvem samme Jord og Eng haver i Brug, $5\frac{1}{2}$ Sldlr. Mønt,

efter de 8 Mænds Afsigt, dertil at holde fornævnte Skolehus vedlige, som meldt er. Og hvis Penge eller Rente samme Skole kan med forbedres, da Sognepræsten dermed at have Tilsyn, som det sig bør, at det paa visse Steder udsættes paa Rente. Roskilde den 1ste Febr. 1644¹⁾.

Om denne Skoles senere Skjæbne er Efterretningerne sparsomme. At den imidlertid har bestaaet og banet Vejen for et mere ordnet Almueskolevæsen i Faxe Sogn fremgaar af en Ytring i en Beretning, som Biskop Christen Worm og Stiftamtmand Gersdorff omtrent 90 Aar senere afgav til Regjeringen om de Almueskoler, som da fandtes i Sjælands Stift, idet de om Faxe ytre, at her var »en gammel Skole«, der var holdt oppe af Sognepræsten Rasmus Svendsen²⁾. Renten af dennes Legat tilfalder nu Skolelæreren i Faxe.

Skolens fortjente Stifter fik imidlertid ikke længe selv Glæde af den, da han allerede døde i Marts 1645. Han efterlod Enke og flere Børn. Det er rimeligt, at Hans Rasmussen Faxe, der som Student laa ved Universitetet 1640³⁾, var en Søn af hans første Ægteskab; af andet Ægteskab var bl. a. Sønnen Petrus Erasmi Svenonius, der i Febr. 1654 tog Baccalaurgraden ved Sorø Akademi⁴⁾.

Mag. Niels Lauritsen Aagaard blev M. Rasmus Svendsens Efterfølger i Embede og Ægteskab. Han var født i Begyndelsen af Aaret 1612 i Viborg, hvor hans Fader, Hr. Laurits Aagaard⁵⁾ var Præst ved Graabrødre Kirke (†1628).

¹⁾ Hofman, Foundationer og Gavebreve VIII, 407—11.

²⁾ C. Engell i Ugeskrift for Skolen I, 276.

³⁾ Wad, Medd. om Dimitterede fra Herlufsholm, 2. Bind, S. 92.

⁴⁾ Trykt Program fra Sorø Akademi i Anledning af 7 Baccalaurers Promotion (Kgl. Bibl.).

⁵⁾ I det over Sønnen udstedte Sørgeprogram fra Sorø Akademi af 28. Jan. 1657, der er Kilden til en Del af det følgende, kaldes Faderen Laurentius Nicolai Aagaard; men andensteds kaldes han stadig Laurits Jensen Aagaard, således i det udførlige Vita, der haves over hans anden Søn, Digteren Christen Lauritsen Aagaard, i Rostgaards Deliciae poet. Dan. I, 341.

Moderen, Maren Andersdatter Schytte, tilhørte en bekendt viborgsk Præsteslægt. Hun overlevede Sønnen.

Niels Aagaard, der var et godt Hoved, blev 1631 Student fra sin Fødebys Skole. Medens han laa ved Universitetet, var han Lærer for den juridiske Professor Dr. Claus Plums Børn. Imidlertid tog han 1634 Baccalaurgraden og udgav 1636 et Festsdigt (Triumphus Doctoralis) i Anledning af at hans Privatpræceptor, Dr. Jesper Brochmand, 6. Oktober d. A. kreerede 3 Doctorer i Theologien. 1637 tiltraadte han en henvend fireaarig Udenlandsrejse. Han drog først til Königsberg, hvor han studerede Theologi samt Rhetorik og Mathematik. Derfra rejste han til Holland, hvor han først studerede i Franeker og siden (fra Aug. 1639) i Leiden. I Holland lagde han sig især efter Humaniora og Botanik¹⁾. Efter to Aars Ophold i Holland rejste han til England. I Cambridge dvælede han kun i kort Tid, men i Oxford holdt det bodleyanske Bibliothek ham fast i tre Maaneder. I Slutningen af Aaret 1640 kom han tilbage til Hjemmet.

Det er ikke usandsynligt, at Biskop Brochmand har givet ham et Vink om, at Rektoratet i Herlufsholm var ledigt, og at denne Efterretning har fremskyndet hans Hjemrejse. Nok er det, at han kort efter sin Hjemkomst blev Rektor her. Han tiltraadte Embedet 23. Febr. 1641, og nogle Maaneder derefter tog han Magistergraden i Kjøbenhavn²⁾. Om Aagaards Virksomhed her skulle vi ikke tale, da den er skildret af G. L. Wad i hans fortjenstlige Skrift

¹⁾ Han blev indskreven i Leiden, som Stud. botanices. I Programmet ved hans Død bemærkes, at han jevnlig botaniserede under sit Ophold i Holland. Naar Wad (Rektorerne paa Herlufsholm, S. 122) formoder, at han paa sin Rejse har været Hovmester for Niels Parsberg, da kan det bemærkes, at denne Formodning ikke finder nogen Støtte i Programmet over N. Aagaard.

²⁾ I Anledning af Magisterpromotionen 1 Juni 1645 udgav Aagaards Morbroder, Hr. Kjeld Andersen Schytte (Achilles Andreæ Toxotius), Præst i Kongsted, et latinsk Gratulationsdigt til de ny Magistre. (Afskrift i Thottske Saml. 472, 4°, p. 281 ff.).

om Rektorerne paa Herlufsholm¹⁾. At han har været vel anset, synes at fremgaa deraf, at Professorerne henvendte deres Blik paa ham, da Præstekaldet i Faxe blev ledigt ved M. Rasmus Svendsens Død. Herom erfares det nærmere i følgende Uddrag af de akademiske Forhandlinger:

1645, 31 Marts. M. Rasmus i Faxe er i disse Dage ved Døden afgangen, og haver efterladt en ung Enke, som er kommen af godt Folk, haver skikket sig vel imod sin Husbond og er integræ famæ: hvorfor Magnificus Rector tilspurgte Professores, om de vilde habere ejus rationem og mage det saa, at Stedet med en duelig Prædikant, og hun tillige med en Husbonde kunde forsørges. Da blev Hr. Søren²⁾, nederste Kapellan til Vør Frue Kirke, opkaldet og hannem for andre samme Bestilling offereret med den Condition, at han ikke Enken, som havde et godt Rygte og var uden Gjæld, vilde forskyde. Han takkede Professoribus for deres Benevolents paa det ydmygeligste; men efterdi der er hos dette Kald Condition, bad han om Dilation saadant at tage i Betænkning til i Morgen 8 slet og imidlertid at aflægge sit taknemmelige Svar hos Rectorem, hvilket ham blev bevilget.

Ellers sluttede Professores samtligen, at dersom Hr. Søren ikke accepterer samme Kald, det da skal tilbydes Rectori Scholæ Herlovianæ M. Niels Aagaard, som er en lærd og skikkelig og velfortjent Mand, med lige Condition.

1645, 13 April. Eftersom M. Niels Aagaard, Scholæ Herlovianæ Rector, sig igaar haver ladet høre, og hans Gaver Professoribus saare vel befaldet, saa blev han idag paa Consistorium opkaldet og ham Faxe Kald defereret eâ conditione, at han paa Søndag for Menigheden sammesteds sig skal lade høre, og vil deinde habere rationem viduæ, quæ bonis edita parentibus famæ integræ est, et in re satis lauta. Han betakkede sig imod Professorerne propter judicium de

¹⁾ I Thottske Saml. 407 Fol. findes nogle beskrevne Ark, der kaldes „Excerpta Philologica et Historica Mag. Nicolai Aagaard“, men som, ret besete, indeholde Udkast til latinske Skoletaler.

²⁾ Søren Lauritsen Bergendal († 1680).

se et promotionem, og sagde sig non invitum at acceptere simul conditiones.

Da Aagaard, som disse Forhandlinger vise, var villig til at opfylde den af Professorerne stillede Betingelse om at ægte Formandens Enke, blev han kaldet 24. April 1645 og tre Dage derefter ordineret af Biskop Brochmand¹⁾, men der hengik dog endnu et Par Maaneder, inden han tog Afsked fra Herlufsholm²⁾.

Saa snart et passende Hensyn til Sørgetiden tillod det, holdt M. Niels Aagaard nu Bryllup med den for ham bestemte Brud, Barbara Pedersdatter. Hans Broder, Christen Aagaard, forherligede Højtiden med et langt latinsk Bryllups-carmen³⁾, hvori han i Udtryk, som vi nu ikke finde ganske sømmelige, antydede den Rolle, som den cypriske Venus og hendes Søn Cupido burde spille ved den Lejlighed. Uheldigvis havde Mester Niels allerede før Bryllupet ofret til disse Guddomme, og Følgen var, at inden Aarsdagen for M. Rasmus Svendsens Død var Barbara atter Moder. Men dette blev, som man kan tænke, en fatal Historie for Præsten. Han var allerede designeret til Provst, og Sognefolkenes Velvillie havde han vundet; men det kunde ikke redde ham. Efter Loven maatte han vige sit Embede. Herom erfares det nærmere af Acta Consistorii:

1646, 4 Marts. Eftersom M. Niels Aagaards Hustru er kommen for tidlig, faar han efter Recessen at quitere Kaldet. Dog kan med vocatione novi Pastoris differeres, indtil Rector haver taget Dom over ham til første Landemode. Ellers sagde Rector, at Hr. Cancellar ved sig [∩: Rector] commenderer Professoribus til samme Kald igjen M. Johannem Skrøderum, som er hos Hr. Christoffer Urne. Hvortil

¹⁾ Danske Mag. 5. R. II, 135. P. Musenii Catal. past. Siæl. (Gl. kgl. Saml. 2990. 4°.)

²⁾ Ifølge Wads anf. Skr. drog Aagaard 17. Juni 1645 fra Herlufsholm til Faxe.

³⁾ Aftrykt blandt Chr. Aagaards Carmina i Dellicæ poet. Dan. I, 389—93. Bryllupsdagen angives ikke, kun Aarstallet: 1645.

Professores svarede, at de hannem gjerne vilde lade nyde Hr. Cancellers Intercession godt ad.

1646, 14 Marts. Læst Faxemænds Supplication til Professorens, anlangende at de hos Højvrighed ville intercedere for M. Niels Aagaard, at de ham fremdeles til Sjælesorger maatte beholde.

Det hjalp ikke, at Faxø Sognemænd bad om at beholde deres Præst. Retten skulde have sin Gang, og afsat blev han, da Landemodet kom i Juni s. A. Imidlertid blev han dog indtil videre i Præstegaarden. I denne Mellemtid forefaldt Forhandlinger om Værgemaalet for hans Stifbørn, hvorom de akademiske Acter indeholde følgende:

1646, 4 Juli. Eftersom M. Niels Aagaard havde tilskrevet Magnifico Rectori og Dn. Professoribus og sig beklaget, at Skiftet i Faxø Præstegaard efter hans Formands, sl. M. Rasmus Svendsens, Død blev forhalet formedelst H. Anders Svendsens udi Soderup¹⁾ hans Forsømmelse og Ophold, formenendes udi sit Skrivelse, at Hr. Anders i Soderup ikke burde at gjøre nogen Dilation udi Skiftet, men burde strax paatage sig alle Børnenes Formynderskab, 1. efterdi Hr. Anders alene havde været tilstede udi Registrering som en Formynder og sig da Værgemaalet for alle umyndige Børn antaget; 2. efterdi ingen nærmere var i Byrden, som værge kunde; 3. at endog hans Hustru havde Slægt og Venner, vare de ogsaa Præster, saa vel som Hr. Anders, og mødrene Venner, som ikke maa værge, naar fædrene Venner findes; 4. efterdi ikke Svogre, Mands Frænder, efter Loven forpligtet er at værge; 5. efterdi ingen maa sig selv Værgemaalet paatage, som ej er baaren Værge, uden efter Øvrigheds Ordre og Befaling. — Da haver Professorens for godt anset, at hannem saa vel som Hr. Anders i Soderup blev ved Magnif. Rectorem tilskrevet, at de den 4. Juli vilde her paa Consistorio møde til at erfare, om de ikke kunde komme

---

¹⁾ Denne Broder til M. Rasmus Svendsen kaldes (i Gl. kgl. Saml. 2999. 4°) med Tilnavnet: Femboe. Hos Wiberg III, 155 kaldes han: Hvass. Vi vide ikke, med hvad Ret. Han døde 1652.

til nogen venlig Accord. — Hvorpaa de ogsaa idag sig begge indstillede med Universitetens Ridefoged Hans Madsen; og fremstod først M. Niels Aagaard, sig beklagendes over den Dilation, som skete i forberemte Skifte efter sl. M. Rasmus Svendsen, og proponerede de samme Argumenter, hvorom tilforn talet er, hvorfor han forment, at Hr. Anders i Soderup burde billigen at antage sig alle umyndige Børns Værgemaal. Hvorpaa til Gjensvar lod Hr. Anders læse et skriftlig Indlæg, hvorudi han tilkjendegav, at han vilde væрге for et Barn alene, og ikke kunde paatage sig Værgemaallet for alle Børnene: 1. efterdi han var selv udi Vidtløftighed med sine egne Børn med deres Patrimonio efter deres sl. afgangne Moder; 2. efterdi der vilde falde Trætte og Vidtløftighed i Boen formedelst 500 Daler, hvorfor Præstegaarden er sat i Fæld, og for 1600 Dalers Gjæld, som nu i Boen findes, da dog, der hans Broder døde, ikke fandtes mere end 100 Rdls Gjæld; 3. efterdi sl. M. Rasmus's Formue mestendel bestaar i Jordegods i Faxe, som var fast øde, og som han, som ikke boede der i Nabolag, ikke kunde holde ved Magt ej heller forsvare uden sit Kalds Forsømmelse. Herpaa sluttede Professorer, at sl. M. Rasmusses Efterleverske eller M. Niels Aagaard, hendes Husbond, paa hendes Vegne skulde tilskrive først fædrene Venner, om nogen videre fandtes, derefter hendes Venner, at enhver af dem vilde sig et Barns Formynderskab antage, og at M. Niels Aagaard skulde lade Universitetet vide, hvad de svarer.

Og eftersom Hr. Anders Svendsen i Soderup nu personlig var tilstede, rakte han Magnifico Rectori Haanden og anlovede at ville være Formynder for sl. M. Rasmusses Søn, Peder Rasmussen.

M. Niels Aagaard tilspurgte Professorerne, om han maatte anholde om Naadsens Aar. Professorer svarede, at det kom Dn. Episcopo til noget her udi at slutte¹⁾.

1646, 18 Juli. Blev læst M. Niels Aagaards Brev til Magnif. Rectorem, udi hvilket han gjorde Relation, hvad Svar han havde bekommet af de Venner, som var ombedet at ville

¹⁾ Om denne Begjæring er tilstaaet, vide vi ikke.

være Værge for sal. M. Rasmusses Børn i Faxe, og begjærede, at Professores vilde determinere en Dag, paa hvilken de kunde hid til Kjøbenhavn forskrives, at alting kunde til en god Ende dirigeres. Og blev af Professorerne berammet den 29 Julii.

1646, 29 Juli. Eftersom M. Niels Aagaard tilsendte Magnifico Rectori Hr. Christoffer i Jungshoved¹⁾ hans Brev, hvorudi han difficulterer, at han efter M. Niels Aagaards Begjæring ikke kunde komme til Kjøbenhavn for hans Svaghed, og [sagde, at han ikke kunde paatage sig noget Værgemaal,] med mindre han kunde bekomme det Gods efter sl. M. Rasmus til et Barns Lod (for hvilket, som han skulde være Formynder for) som strax kunde gjøres til Penge. Da svarede Professores, at eftersom Hans Madsen, Universitetens Ridefoged, sagde, at han efter M. Niels Aagaards Begjæring havde i Sinde Hr. Anders Rasmussen (!) i Soderup med Retten derhen at holde, at han efter hans Løfte skulde alle Børnenes Formynderskab sig antage, han da kunde dermed fortfare.

Følgende Notits sammesteds fra en noget senere Tid viser dog, at Aagaard dog selv har maattet overtage Værgemaal for sine to Stifdøtre:

1649, 9 Juni. Mag. Niels Aagaard begjærede at befries fra det Værgemaal, han sig selv havde paataget anlangende sine tvende Stifdøtre. Hvortil Rector og Professores svarede, at eftersom han ikke videre er under deres Jurisdiction, de sig intet dermed nu turde befatte.

Da Aagaard med sin Familie maatte sige Farvel til Faxe Præstegaard, saae det sort ud for ham. Rimeligvis har han begivet sig til Kjøbenhavn for om muligt hos de styrende at opnaa Tilgivelse for sin Forseelse. I alt Fald finde vi, at han allerede i Begyndelsen af det følgende Aar har udvirket følgende Kongebrev til Universitetet²⁾:

¹⁾ Christoffer Jakobsen Langebek var Præst i Jungshoved 1637—50. Hvorledes han var i Slægt med M. Rasmus Syendsens Børn, vides ikke.

²⁾ Konsistoriets Kopibog IV, 20.

Kgl. Majestæts Missive til Professorerne anlangende
M. Niels Aagaard.

Christian IV etc. Eftersom M. Niels Aagaard, forrige Sognepræst udi Faxe her udi vort Land Sjælland, sig for nogen Tid siden med sin Hustru haver forset, for hvilken sin Forseelse han og er bleven dømt fra sit Kald: hvorfor han nu underdanigst af os haver været begjærendes, vi hannem naadigst vilde bevilge, at han til nogen anden Kirke- eller Skoletjeneste, som han lovligen efter Ordinansen kunde blive kaldet til, igjen maatte forfremmes. Da bede vi eder og naadigst ville, at I fornævnte Mester Niels Aagaard tilholder med forderligste her udi Universitetet publice absque præside at disputere, og siden eders underdanigste Erklæring udi vort Kancelli indskikke, hvorledes han sig udi samme Disputation haver bestaaet, og om han til nogen Promotion kan kjendes dygtig. Siden ville vi os naadigst derudi videre vide at resolve. Dermed sker vor Villie. Befalende eder Gud. Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn den 9 Januarii Anno 1647. Under vort Signet.

Christian.

I Henhold til denne Bevilling aflagde M. Niels Aagaard d. 27 Marts 1647 en Prøve paa sin videnskabelige Dygtighed, idet han paa Universitetet forsvarede tvende af ham forfattede og i Trykken udgivne Disputatser: 1. Disp. duæ de usu Syllogismi in Theologia, contra Niceph. Gregoram. 2. Disp. de nido Phœnicis ex Lactantio. Samme Dag indberettede Professorerne til Kongen, at han havde klaret Opgaverne med saa stort Held, at de kunde give ham et udmærket Vidnesbyrd for Lærdom og Skarpsindighed, ligesom de maatte formene, at han med Hæder vilde kunne beklæde en Plads i Kirken eller Skolen¹⁾. Faa Dage efter (4 Apr. 1647) udgik et kgl. aabent Brev, hvorved det, med Henvisning til den hæderlig aflagte Prøve, tillodes M. Niels

¹⁾ Professorernes latinske Indberetning til Kongen, dat. 27 Marts 1647, findes i Konsist. Kópibog IV, 22.

Aagaard at maatte »admitteres og tilstedes at betjene hvilket Kald eller Bestilling, han udi vore Riger og Lande lovligen kan blive til voceret¹⁾«.

Alt dette var nu meget godt; men det vanskeligste stod dog tilbage for Aagaard, nemlig at blive kaldet til et passende Embede. Men heldigvis for ham havde Professoren i romersk Veltalenhed i Sorø, M. Johan Raue, for ikke længe siden gjort sig umulig ved Forsømmelse af sit Embede, og da Aagaard ved en Disputats paa Sorø Akademi (Disp. in Ciceronem de optimo genere oratorum, resp. Joh. Sever. Leth) d. 4 Sept. 1647 havde vist, at han var Pladsen voxen, udgik der, saa snart Indberetning derom var sket, en kgl. Befaling til Hofmesteren paa Sorø, Hr. Henrik Ramel, af følgende Indhold:

Christian IV (osv.). Eftersom vi naadigst erfarer, os elsk. hæderlig og vellærd Hr. Niels Aagaard baade udi offentlig Disputation og Læsen af Decano og samtlige Professoribus paa det kgl. adelige Academi Sorø at være dygtig befunden til at betjene og forestaa Eloquentiæ Profession, som der sammesteds nu skal vacere, da ere Vi naadigst tilfreds, at han til forskrevne vacerende Profession maa forfremmes og befordres. Dermed etc. Skrevet paa vort Slot Frederiksborg den 11 Sept. Anno 1647²⁾.

Med Professoratet var Forretningerne som Akademiets Notarius forbundne, og der er endnu bevaret en Række trykte akademiske Programmer, forfattede af Niels Aagaard, ligesom ogsaa en Del af ham udgivne mindre akademiske Skrifter vidne om hans Flid og Dygtighed³⁾. I Aaret 1650 beskikkedes han til Akademiets Bibliothekar med et Tillæg til sin Løn af 100 Daler⁴⁾. Han beklædte to Gange Dekanetet og kreerede 9 Magistre og 7 Baccalaurer. Endnu

1) Wad, Rektorerne paa Herlufsholm, S. 127—8.

2) Lixdorphiana ved Nyerup I, 113—4.

3) Worms Lexicon I, 2—3. Programmerne findes i det kgl. Bibliothek.

4) Tauber, Udsigt over Sorø Akademis Forfatning, Bilag 51.

i sine kraftigste Aar blev han angreben af en skorbutisk Sygdom, der efter et længere Sygeleje d. 22 Januar 1657 endte hans Dage. Hans Hustru var død Aaret før ham. I deres Ægteskab havde de to Sønner og to Døtre¹⁾.

Mag. Hans Schrøder, der blev Aagaards Eftermand i Faxø, var født i Haderslev 7 Sept. 1609, hvor Faderen, Andreas S., var Kjøbmand og Raadmand; Moderen, Anna Canck, døde, da Sønnen var 1½ Aar. Indtil sit 18de Aar gik Hans Schrøder i sin Fødeby's Skole, men da de kejserlige Tropper 1627 vare faldne ind i Landet og havde brændt Haderslev, flygtede Faderen med sine Børn over til Fyn og tog Bolig i Svenborg. Under disse ulykkelige Forhold var der Tale om at lade Hans Schrøder opgive Studeringerne og at sætte ham til et Haandværk. Men hans Lyst til at gaa videre paa den studerende Bane overvandt Faderens Betæneligheder, hvorfor han sendte ham til Gymnasiet i Lybek, hvor den bekjendte Johan Kirchmann den Gang var Rektor. Her blev han nu, indtil han 1629 afgik til Universitetet i Rostok. Men paa Grund af Krigsurolighederne begav han sig snart tilbage til Lybek. Herfra blev han dog kort efter hjemkaldt i Anledning af sin Faders Død. Hans Morbroder, Jochum Canck, der var Borgmester i Haderslev, delte Arvegodset mellem ham og hans Søkende og raadede ham til at fortsætte sine Studeringer i Vittenberg. Forsynet med et Testimonium (af 24 Okt. 1631) fra ovennævnte Joh. Kirchmann, blev han 3. Maj 1632 immatrikuleret i Vittenberg, hvor han 1635 tog Magistergraden. Derpaa rejste han til Kjøbenhavn, hvor han 1636 underkastede sig en ny Magisterkonferens og senere tog theologisk Attestats med et fortrinligt Udfald, saa han fik en anbefaling af Dr. Jesper Brochmand som en grundlærd Kandidat²⁾.

¹⁾ Ifølge det af Akademiets Hofmester, Jørgen Rosenkrantz til Kjeldgaard, ^{27/1} 1647 udstedte Sørgeprogram over Niels Aagaard.

²⁾ Efter det Udtog af H. Schrøders latinske Vita, som findes hos Giessing, Jubellærere II, 1, 223 f.

For en ung Mand med Schrøders Kvalificationer og særlig med hans Færdighed i det tydske Sprog var det let at faa gode Lærerpladser. Han var i Hr. Christoffer Urnes Hus, da Præstekaldet i Faxe blev ledigt ved M. Niels Aagaards Afsættelse, og Tanken faldt strax paa ham. Rimeligvis har Urnes Anbefaling ogsaa støttet ham. Dog lod Professorerne ham først prædike for Menigheden for at sikre sig imod, at der ikke bag efter skulde gjøres Indvendinger. Herom haves følgende Brev til Provsten i Faxe Herred:

Venlig Hilsen med Gud, forsendt med Taksigelse for bevist Gode. Kjære Hr. Hans Søffrensen, eftersom vi haver samtykt hæderlig og højlærd Mand M. Hans Schrøder at maa lade sig høre til Faxe Sogn, som nu igjen er ledigt, saa er vor venlige Begjæring til Eder, at naar bemeldte gode Mand for samme Aarsags Skyld did kommer, I hannem da Menigheden sammesteds ville forestille og commendere. Saa-dan Eders Umag han med Taknemmelighed skal vide at erkjende, og vi igjen med al Godvillighed ville forskyldte. Befalendes Eder her med Gud i Vold til Liv og Sjæl. Af Kjøbenhavn den 8 Juni 1646.

Rector og Professoros.

Hæderlig og vellærd Mand, Hr. Hans Søffrensen, Sognepræst i Kongsted og Ulsø Sogne og Præposito over Faxe Herred, vor synderlig gode Ven, venligen tilskrevet¹⁾.

Da denne Sag var bragt i Orden, udfærdigede Universitetet 29. Juni 1646 Kaldsbrev for »M. Johannes Schrøderus Hatterslebiensis«, og Dagen efter udstedte han den sædvanlige Revers, der i alt væsentligt er ligelydende med den ovenfor S. 241 anførte²⁾. En Vanskelighed var der dog for den ny Præst i Faxe, nemlig at Formanden nødigt vilde ud af Præstegaarden, hvad just ikke er at fortænke ham i, da han ikke havde noget Sted at føre sin Familie hen. Herom indeholder Acta Consistorii følgende Notits:

¹⁾ Konsistoriets Kopibog IV, 2.

²⁾ Baade Kaldsbrevet og Reversen findes indførte i Konsist. Kopibog a. St.

1646, 19 August. Eftersom M. Johan Schrøder skriftlig af Magnif. Rectore og Dn. Professoribus var begjærendes deres gode Raad og Betænkning, naar de formente billig at være, at Præstegaarden udi Faxe hannem skulde indrømmes, og om Præstegaarden ikke burde saaledes overantvordes, at den til hans Efterkommere kunde leveres uden hans og hans Arvingers Skade. Til det sidste svarede Professores, billig at være, at Præstegaarden blev besigtiget og lovligen overleveret. Mens hvad det første anlangede, da efterdi Magnif. Rector rejser ud i Landet, kunde han drage til Faxe og forsøge, om han (M. Johan Schrøder) med M. Niels Aagaard ikke kunde venligen forliges. Mens dersom Sagen ikke kunde bilægges, at da enhver kunde bruge Retten.

Det er os ikke bekjendt, hvorledes denne Sag er bleven afviklet; men ind i Præstegaarden kom Schrøder da omsider. 1647 indgik han Ægteskab med Anne Jensdatter fra Roskilde. Men hans Virksomhed blev kun kortvarig, da han allerede døde 31. Juli 1650 efter en Uges Sygdom. 11 Uger efter hans Død fødte hans Hustru en Søn, der blev opkaldt efter Faderen, og endte som Sognepræst ved S. Olai Kirke i Helsingør¹⁾. Inden sin Død havde M. Hans Schrøder (1650) givet en Sølvkande til Faxe Kirke. Da den gik tabt ved Præstegaardens Brand 1669, gav hans ovennævnte Søn 1693 en ny Kande i Stedet for den tabte²⁾.

Hans Thomesen Rostrup blev Schrøders Eftermand. Om hans Antecedentia vides, at han 13 Maj 1640 havde taget Baccalaurgraden³⁾ og siden været Lærer paa Herlufsholm. I Begyndelsen af August 1650 tilskrev Rektor og Professorer Provsten i Faxe Herred, Hr. Hans i Kongsted, at de havde hørt og samtykt Hans Rostrup, Hører i Herlufsholm Skole, til Præst i Faxe i afdøde M. Hans Schrøders

¹⁾ Giessing a. St. og Stamtavlen S. 234.

²⁾ Dansk Atlas VI, 391.

³⁾ Kbhvns Univ. Matrikel udg. af S. B. Smith, S. 159.

Sted, hvorfor de bade Provsten, naar bemeldte gode unge Mand indfandt sig hos ham, at forestille ham for Menigheden og anbefale ham til samme¹⁾. Under 26. August s. A. udfærdigedes Universitetets Kaldsbrev, og samme Dag udstedte Rostrup (ell. Rostorph) den sædvanlige Revers²⁾, hvorpaa han blev ordineret 13. Sept. s. A.³⁾. Senere ægtede han Formandens Enke, Anne Jensdatter. Da de ikke selv havde Børn, antog han sig med desto større Omhu sin Formands efterladte⁴⁾.

Fra denne Præsts Tid kan anføres følgende Notitser Faxe Præstekald og Kirke vedkommende, uddragne af de akademiske Forhandlinger:

1651, 17 Maj. Hr. Hans Rostorph bevilgede Professorens for Betaling at bruge den Sten, som findes paa Steden endnu beholden af Faxe Kirkelade, som ganske staar øde, naar de lovlige tilforn vurderede er.

1658, 16 Juni. Hr. Hans i Faxe beklager, at Kirkens Kalk og Disk til at besøge syge med i Husene er af de Svenske borttagen. — Blev billigt eragtet, at den paa Kirkens Bekostning igjen bliver gjort af ny.

1663, 11 Juli. Blev efter Hr. Hans Rostrups Begjæring udi Faxe sluttet, at til Hans Hansøn udi Faxe skulde gives skriftlig Befaling om at opkræve uvillige Dannemænd til lovligen at granske den Plads imellem Faxe Præstegaards Grund og Christen Jensen Kirkeværges Vaaning, og lovligen at erfare, om den ny Bygning, som var af Christen Jensen opsat, var for nær Præstegaardens Grund eller ej.

1663, 26 September. Faxe Kirkes Regnskab fra Philippi Jacobi 1662 til Aarsdagen 1663 blev indlagt af D. Johan Wandal og af Rectore og Dñis Professoribus overregnet, forhørt og samtykt.

¹⁾ Konsistoriets Kopibog III, 901.

²⁾ Konsistoriets Kopibog IV, 128—9.

³⁾ Gl. kgl. Saml. 2990. 4°. (Ordinationsdagen kan ogsaa læses: 18)

⁴⁾ Giessing, Jubellærere II, 1, 221 Not.

1667, 5 Oktober. Blev underdanigst læst Kgl. Maj.s naadigste Brev, at Præsens Consistorii, Rector og Professorens skulde strax levere til M. Vindingium Kirkebøgerne med Beholdningen af Faxe, Taarnby og Eggeslevmagle Kirker, og at han herefter skulde nyde Kirkernes Indkomst, saa og efter hans Død hans Hustru og et udaf hans Børn deres Livstid, hvorimod Kirkerne skal holdes ved Magt, og Universitetet have sin aarlige Rettighed i rette Tider.

— 30 Novbr. Blev M. Vindingio overleveret Faxe Kirkes Røgnskabsbog med Kirkens Beholdning (etc.).

I denne Præsts Tid tilintetgjordes Faxe Præstegaard 2den Gang ved Ildsvaade. Ogsaa Degneboligen gik op i Luer. Herom have vi fundet følgende Notitser i de sjællandske Landemodesakter:

Syn. 18 Juni 1669: Lectæ literæ regiæ om [Hjælp til] Hr. Hans Rostrup af Faxe, hvis Præstegaard er afbrændt.

Syn. Dion. 1669: Peder Degn af Faxe hjælpes af Degnene og derforuden ved en Tavle i alle Kirker.

Syn. 12 Juni 1672: Hr. Diderich Bardsker i Faxe begjærede Bispens Assistense om den Hjælp, som efter kgl. Bevilling af hver Kirke skal udgives til den afbrændte Præstegaards Reparation.

Syn. Dion. 1672: Peder Degn af Faxe bevilges af hver Kirke, som Formue haver, 4 Mark. — Hr. Diderich Bardsker i Faxe solliciterede om den Hjælp, han skulde have af Kirkerne. (Endnu 1676 mindede Hr. Diderich i Faxe om, at der stod adskilligt tilbage.)

Af disse Antegnelser synes at fremgaa, at Præstegaarden ikke er bleven opbyggt i Hr. Hans Rostrups Tid, og det er ikke usandsynligt, at de vanskelige Forhold, som Husvildheden har foraarsaget, har fremskyndet hans og hans Hustrus Død. Hun døde nemlig 13. April 1669 og han 4. December 1670¹⁾. I Faxe Kirkes Kor findes endnu Billeder

¹⁾ Wiberg, Alm. dsk. Præstehistorie I, 348.

af Præstekonen Anne Jensdatter og hendes tvende Ægtefæller samt følgende Indskrift¹⁾:

Ieg tøfuede efter HERREN oc hand bøyde sig til mig, Oc hørde mit raab, Hand gaff mig en ny Sang i min mund, At ieg skal loffue vor Gud, det skulle mange see, oc frycte Herren, oc haabis til hannem. Ieg skiuler icke din Retuiis-hed i mit Hierte, ieg taler om din Sandhed oc Salighed, Ieg døller icke din Miskundhed oc Trofasthed faar din store Menighed. Ps. XL.

Iohannes Schröderus. Iohannes Rostorpius.

Anna Iens Daater. A° 1651.

Aarstallet viser, at denne Indskrift, der vel refererer sig til Familieportrætet²⁾, er anbragt, kort efter at Anne Jensdatter havde ægtet sin 2den Mand.

Skjønt det ikke er min Hensigt at gaa videre i Efterretningerne om Faxø Kirke og dens Præster end til Aaret 1670, vil jeg dog tilføje nogle spredte Notitser fra den følgende Tid, som jeg har til Raadighed, saa meget mere som jeg ikke venter oftere at komme tilbage til dette Emne.

1. Gravskrift over Provst Christen Bagger i Faxø (Broder til Biskop Hans B., se Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne I, 305):

Her under hviler den velærværdige og høylærde Mand Mag. Christen Bagger, fød i Lund i Skaane A° 1649 d. 13 Aug. A° 1676 d. 28 Febr. blef hand Sogne-Præst i Faxøe. A° 1687 blef han Proust i Faxøe Herred. A° 1710 d. 26 Febr. døde han i sit Alders 62. Aar. Hans Hustrøe, dend hæderbaarne og gudfrygtige Matrøne Anne Christine Meier, hviler og i denne samme Graf, som er fød i Søllesborg i Skaane A° 1659 d. 17 Junii. Deris Ægteskab blef begyndt A° 1677 (d. 16 Julij). Gud welsignede dem med 4 Børn, og 2 af

¹⁾ Meddelt af Hr. Frederik Barfod.

²⁾ Giessing, Jubellærere II, 1, 224 Not.

dem ligger i denne samme Graf. Deris Ægteskab blev endet efter 33 Aars Forløb. Hun døde A^o 1720 den 15. Novemb. i sit Alders 62. Aar¹).

2. I Mag. Jacob Jacobæus's Embedstid (1710—28) fik Faxe Kirke 1717 en ny Altertavle²). Om Præsten findes nogle Notitser hos Giessing, Jubellærere I, 262. Worms Lexicon I, 484—5. Danske Saml. III, 248. Et af ham stiftet Legat omtales i Hofmans Foundationer VIII, 412.

3. Laurentius Michael Frølundt udstedte 29. Juni 1739 Revers til Universitetet ved sin Kaldelse til Faxe efter sl. Mag. Christian Friderich Nyeholm. Den første Forpligtelse i samme gaar ud paa at være Hs. kgl. Maj. huld og tro. For øvrigt stemmer Reversen i alt væsentligt med de ældre. Dog indeholder den intet om, at Præsten ikke maatte blande sig i Universitetets Godsbestyrelse³). — Om hans Ægteskab og Børn har Giessing (Jubellærere I, 284 og 480 Tab.) nogle Efterretninger. Han foretog sig det uhyre Arbejde at oversætte Bayles og Moreris Dictionaire paa Dansk; men han naaede ikke til Ende dermed og fik ikke Værket trykt. Haandskriftet (9 store Volumina) findes i Thottske Saml. 469—77 Fol.

4. Fra Præsten Christian Jegind's Tid (1753—60) haves et kgl. Reskript af 17 Januar 1755, at Magister Jegind i Faxe maa i 6 Aar, at regne fra hans Kaldsbrevs Konfirmation, være fri for at holde residerende Kapellan. Det var altsaa tidligere bestemt, at en saadan skulde ansættes i Faxe.

5. Over Præsten M. Espen Haste (1760—85) findes i Sakristiet følgende Gravskrift:

¹) Denne og de følgende Gravskrifter ere os meddelte af Hr. Frederik Barfod. — Om Mag. Chr. Bagger findes en Notits i Bircherods Dagbøger ved Molbech, S. 277. — Om alle Præsterne i Faxe haves for øvrigt korte Efterretninger hos Wiberg, Alm. dsk. Præstehist. I.

²) Marmora Danica II, 307. Hofman, Foundationer VIII, 371. — Indskriften paa den ældre Altertavle meddeles i Marmora Dan. I, 211.

³) Konsist. Arkiv, Pakken 114.

Hic jacet pater optimus Esbernus Haste, Havn., Philos. Mag. et XXV annis pastor eccl̄es. Faxensis, una cum carissimis V pignoribus: Petr. Horrebow, Joh. Henrico et Christiano, Joh. Henrico et Anonymo, in spem gloriosæ resurrectionis.

Haec ab ipso beato III^{to} ante obitum die
sunt conscripta.

Et Brev (eller rettere en Del af et saadant), der er bevaret fra en Søn af denne Præst, den som Litterat og Skjønaand i sin Tid ikke ganske ubekjendte Peter Horrebow Haste¹⁾, giver os et Præstegaards-Interior fra en Tid, da lignende Brydninger fandt Sted mellem den ældre og den yngre Slægt som de, der ere kjendte fra vore Dage. — Brevet, som mangler Udskrift og af hvilket kun Slutningen er bevaret, er vistnok skrevet til Geheimeraad A. G. Carstens (i sin Tid alle Skjønaanders Forsyn). Det maa antages at have begyndt med, at den 19aarige P. H. Haste, der 1782 var bleven Student og allerede synes at være kommen i et vist Forhold til Carstens, har berettet om, hvorledes hans Fader har modtaget hans Anmodning om at maatte følge sin litterære Tilbøjelighed og blive fri for et bestemt Embedsstudium.

— — — — med megen Kulde, at jeg var et slet, utaknemmeligt og liderligt Menneske, der havde kostet ham nok i Kiøbenhavn for det rare Sujet — at ville være en offentlig Nar; men nu, var Meningen, skulle jeg og smukt troe paa det. Jeg vilde retfærdiggjøre mig for hine Beskyldninger om Nedrighed og Utaknemmelighed med Deres Høivelbaareheds Brev og min roelige Samvittighed. — Min Samvittighed sov, sagde han, men vilde for sildig vaagne o. s. v. Nu skulde jeg bestemme mig til en academisk Bane, og studere under hans Opsigt, ikke ved Universitetet. Uagtet jeg forestillede ham, at man skulde nødvendig søge Collegier til alle Examinere, om jeg end valgte en vis Videnskab,

¹⁾ Se Nyerups Litteraturlæxicon, S. 227.

hialp det ikke: Hiemme skulde jeg blive — det besluttede han, og jeg — besluttede Intet.

Lige saa rørt som træet af den ømmeste Moders, de kiærligste Søstres Taarer og Tiggen, lovte jeg dem endelig at overgive mig til min Antipode, Theologien, hvis min Fader loed mig strax komme til Kiøbenhavn for der paa en fornuftig Maade at studere. De meente, dette skulde nok gaae an; men min Fader var ganske ubøielig. Han har et Par Gange igientagen sine Bekiendelser, og ytret at han satte mere Troe til Alt, hvad hine Nedrige sladre, der ofte finde deres Regning ved at forstyrre huuslig Lyksalighed, end til hvad jeg sagde. Dette er ogsaa næsten Alt, hvad han nu i et heelt Fierding-Aar har talt til mig. Uden mit Vidende har han foreslaaet mig til Hovmester hos de unge Herrer Baroner Rosenkrantz paa Rosenlund; men han fik Afslag; og det var ogsaa ret vel, da jeg, uden større Indsigter i det Franske, ikke kunde paatage mig denne Post.

Jeg dræber da mine Dage, uvirksom og uheldig, uden mindste Udsigt, uden anden Trøst, end den jeg finder i Deres Høivelb. Høiagtelse og Naade, i min Moders og mine Søstres Medlidenhed og en god Samvittighed, uden anden Ven end Natten, uden anden Raadgiver end Ensomheden og et sønderlidt Hierte.

Tilgiv naadige Herre! at jeg har opholdt Dem saa længe! tilgiv, hvad jeg har sagt om min — ak! evig elskte Fader! — Det er skeet af Sandheds-Kiærlighed, og en underdanig Tillid til Deres Høivelbaarenheds Tavshed. De have nu hørt Enden paa den ulyksalige Sværmers Historie, som sætter al sin Ære i Deres høie Yndest. Ved den skal jeg stræbe at bære min Jammer, og opløfte det tunge Hoved, som Kummer har nedtrykt, for at tilbede det evige Forsyn, og i dyb, hellig Tavshed at beundre dets vise, skiønt skiulte Veie.

Jeg har Intet at udbede mig af Deres Høivelb. uden en medlidende Tanke, naar Forretninger skiænker dem et overflødigt Minut til min Erindring. Døden vilde nu være mig den skiønneste Udsigt. Vilde De ønske mig den, skulde mit sidste Suk og mit bristende Øie takke Dem.

Dog alligevel skal ieg velsigne Dem i min sidste Time. Store, ædeltsindede Mand! (Det er mere end naadige Herre.) De viiste mig altid det ømme Hierte, jeg havde større Ret til at vente af en Fader; aldrig gik jeg fra Deres Høivelbaarenhed uden den Trøst, jeg forgiæves søgte hos min Fader. Gid De længe høste usminket Dyds Belønning, længe her, og evig hisset!

Saaledes ønsker

Naadige Herre

Deres Høivelbaarenheds

Faxe d. 4. Febr. 1784.

Underdanig hengivne Tiener

P. H. Haste.

6. Over Præsten Andreas Dreyer (1785—88) findes følgende Gravskrift i Faxe Kirkes Sakristi:

Hac tabula memoriæ posteriorum commendatur vir illustris atque perdoctus Andreas Dreyer, coetus hujus sacri antistes, defunctus die 20 Maii 1788, anno ætatis suæ 36to.

Tantum inclaruit virtutibus, ut, si has spectes, non immaturam, at si annos, certe præmaturam mortem eius fatearis. Hinc moeror viduæ, liberorum amicorumque, in quorum mente erexit monumentum sui marmore præstantius.

7. Over Præsten Søren Johan Heiberg (1788—1822) har hans Svoger Professor Claus Frees Horneman forfattet følgende Gravskrift (i Sakristiet):

Her nedlagdes de jordiske Levninger af Jubellæreren Høiærværdige Søren Johan Heiberg, fød paa Wemmetofte d. 25. Apr. 1739, død i Faxøe d. 23. Januar 1822. 18 Aar Præst til Skamstrup og Frydendahl, og til Faxøe 33^{1/2} Aar. I Ægteskab med Karen Hornemann fra 1772 til 1797. Tre Sønner og tre Døtre modtage ham med deres Moder i Lysets Boliger. En Søn er tilbage her med otte sine Forældres Børnebørn og et Barnebarns Barn.

Over et halvt Aarhundrede har jeg kiendt denne 83-aarige Olding, som udmærket Præst og Provst og Religionslærer for Menigmand. De til hans Veiledning betroede agtede ham høit og elskede ham, som han fortiente, med oprigtig Hengivenhed. — C. F. H.

I Kirkehist. Saml. 3. R. I, 664 findes Brudstykke af et Brev af 13 Jan. 1795 fra Biskop Balle til S. J. Heiberg. Det handler om Degnen Smith i Faxe, der satte sig op mod Præsten. Balle raader til Forsigtighed¹⁾.

---

¹⁾ Præsten slap dog temmelig snart for denne Modstander. I Konsist. Arkiv (Pakken 114) findes nemlig en Revers af 2. Okt. 1797, som Jens Haubroe udstedte til Universitetet ved sin Kaldelse til «Kirkesanger» i Faxe. Heri forpligter han sig til at være flittig «saa vel i Henseende til Ungdommens vedbørlige og flittige Undervisning i Børne-Lærdommen, som og anden Tjeneste i og uden Kirken», at vedligeholde Degneboligen og betale den aarlige Pension.
